

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนบ้านผาคูบและชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน” ในครั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

4.1 กระบวนการเรียนรู้วิชางานเกษตรในโรงเรียนบ้านผาคูบและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านมา

4.1.1 บริบทชุมชนบ้านผาคูบ

ลักษณะภูมิประเทศ ของบ้านผาคูบตั้งอยู่บนตำบลผาสิงห์ มีเนื้อที่ประมาณ 87 ตารางกิโลเมตร หรือ 54,375 ไร่ สภาพทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ดอนลาดชัน ภูเขา ประชาชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพด้านการเกษตร โดยเฉพาะในด้านการปลูกพืช ประกอบกับในชุมชนบ้านผาคูบ มีหน่วยงานราชการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลผาสิงห์ ที่ส่งเสริมสนับสนุนการเกษตรให้กับชุมชน ได้รู้จักการประกอบอาชีพการเกษตรเพื่อยังชีพ และนักเรียนบางส่วนได้ช่วยเหลือผู้ปกครองในการทำงานเกษตร ช่วยพ่อแม่ทำสวน ทำนา เกี่ยวข้าว

ในชุมชนบ้านผาคูบได้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่มากมายเช่น ภูมิปัญญาทางการจักสาน ไม้ไฟ เครื่องใช้ในครัวเรือน ภูมิปัญญาทางการประกอบอาชีพ การนำเอาวัสดุที่เหลือใช้มาทำประโยชน์ เช่น การทำน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพจากผลผลิตที่เหลือจากการเกษตร ของกลุ่มเกษตรผสมผสาน และชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ จึงหาแนวทางที่จะช่วยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกสืบทอดความรู้ให้กับนักเรียนซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชนต่อไป จึงได้จัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งที่อยู่รอบตัว และอยู่ในชุมชนของตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

4.1.2 บริบทโรงเรียนบ้านผาคูบ

โรงเรียนบ้านผาคูบ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2477 เดิมชื่อโรงเรียนประชาบาลตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โดยมี ขุนกฤษณสาร นายอำเภอเมืองน่าน พร้อมด้วยนายพรหมสาร เชื้ออินตะ ศึกษาธิการอำเภอเมืองน่าน ร่วมกันจัดตั้งขึ้น แต่เดิมนั้นได้อาศัยวิหารวัดผาคูบเป็นที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีพ.ศ. 2506 ทางสหกรณ์ออมทรัพย์ครูน่าน ได้บริจาคเงิน เพื่อซื้อที่ดินให้แก่โรงเรียน เป็นพื้นที่ 4 ไร่ 2 งาน จากนั้นพ.ศ. 2509 นายเมืองเย็น สุริยะสาร ได้รับแต่งตั้งดำรงตำแหน่งครูใหญ่และได้ชักชวนราษฎร

หาเงินสมทบกับทางราชการ เพื่อสร้างอาคารเรียนถาวร 1 หลังต่อมาปีพ.ศ. 2523 นายวัช อินทะชัย ได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ ได้ร่วมกับคณะครูและกรรมการ โรงเรียนร่วมกันจัดระบบการเรียน การสอน ปัจจุบัน โรงเรียนบ้านผาคอบได้เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เปิดสอนตั้งแต่ชั้น อนุบาล 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผู้อำนวยการ โรงเรียนชื่อว่า ว่าที่ร้อยตรียุทธพล พิภมมงคลซึ่ง ย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนตั้งแต่ปี 2553

โรงเรียนบ้านผาคอบกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “เป็นโรงเรียนของชุมชน มุ่งเน้นคุณธรรม นำความรู้ เชิดชูความเป็นไทย ห่วงไกลยาเสพติด ใช้ชีวิตพอเพียง” เป้าหมายคือ

1. โรงเรียนได้รับการพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐาน
2. นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
3. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์

นอกจากนี้โรงเรียนบ้านผาคอบมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

4.1.3 กระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านมาของโรงเรียนบ้านผาคอบ

โรงเรียนบ้านผาคอบได้กำหนดให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ได้เรียน วิชางานเกษตรเป็นวิชาบังคับทั้งนี้ได้กำหนดเวลาเรียนไว้ 2 คาบหรือ 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ การ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชางานเกษตรของโรงเรียนบ้านผาคอบมีครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 มีอยู่ เพียง 1 คนคือครูอุษณีย์ วงศ์ไชยและยังมีหน้าที่รับผิดชอบสอนกลุ่มสาระอื่นๆ ด้วย โดยผู้สอนเป็น ผู้ตัดสินใจเองทั้งหมดตั้งแต่การศึกษาคำอธิบายรายวิชา นำมาเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนด เนื้อหา และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา ซึ่งกระบวนการเรียนการสอน ดังกล่าวนักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่สนใจเรียน ไม่ให้ ความร่วมมือทำให้ไม่มีความรู้และทักษะต่างๆ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชางานเกษตร

กล่าวคือ ผู้เรียนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน และงานที่เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ทักษะในกระบวนการทำงานสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

4.1.4 สภาพปัญหาด้านกระบวนการเรียนรู้งานเกษตรของโรงเรียนบ้านผาตูปช่วงก่อนทำวิจัย

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรและมีการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่ามีปัญหาของชุมชนบ้านผาตูป ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

โรงเรียนบ้านผาตูป มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนลักษณะดังนี้

- ดำเนินการจัดการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาซึ่งมีคุณลักษณะอึงพึงประสงค์พันธกิจของโรงเรียนเป็นตัวกำหนด ตัวชีวิต แต่ยังไม่สามารถบรรลุผลตามเป้าหมายดังกล่าว
- ในทางปฏิบัติโรงเรียนและชุมชนในเขตบริการหลายชุมชนขาดการสื่อสารซึ่งกันและกัน ทางด้านการจัดการเรียนการสอนที่ดีต่อกัน ทำให้โรงเรียนขาดโอกาสในการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน
- ครูภายในโรงเรียนยังขาดความเข้าใจในภาระงานของตนเองจึงทำให้ระบบการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามระบบและขั้นตอน

นักเรียน การจัดการเรียนการสอนแบบเดิมส่งผลกระทบต่อนักเรียนดังนี้

- นักเรียนขาดทักษะการฟัง การพูด อ่าน เขียน สรุป คิดวิเคราะห์ที่ไม่คล่องเนื่องจากผู้เรียนไม่ค่อยได้มีการทำซ้ำ และทบทวนกระบวนการเรียนการสอน อีกทั้งการเรียนการสอนมุ่งเน้นความรู้/ข้อมูล นักเรียนจึงคอยฟังคำสั่งจากครูเป็นส่วนใหญ่
- นักเรียนได้รับความรู้จากการจดจำมากกว่าการปฏิบัติจริง จึงมีความรู้ที่จำกัดและไม่คงทน
- นักเรียนมีโอกาสนในการแก้ปัญหาในการเรียนรู้น้อย
- นักเรียนมีความสนใจและแสดงความต้องการอยากเรียนรู้งานเกษตรด้วยการปฏิบัติจริง
- นักเรียนบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ หรือแม้กระทั่งในชั้นเรียนมักจะทำงานเป็นรายบุคคล ขาดการทำงานแบบกระบวนการกลุ่ม
- นักเรียนส่วนใหญ่ไม่กล้าแสดงออก

ครู การจัดการเรียนการสอนแบบเดิมที่ส่งผลกระทบต่อครูดังนี้

- ครูไม่เข้าใจในวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนเป็นผู้กำหนดประเด็นที่อยากเรียนรู้หรือวิธีการศึกษาหาความรู้ตามความสนใจเอง ครูจึงเป็นผู้กำหนดเนื้อหา กำหนดวิธีการสอน โดยนักเรียนเป็นผู้รับความรู้เพียงอย่างเดียว ส่วนใหญ่ครูสอน โดยการบรรยายทำให้มีลักษณะเป็นผู้

ถ่ายทอดความรู้มากกว่าการจัดการเรียนรู้

ชุมชน

- ชาวบ้านในชุมชน เช่น ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนน้อยมาก เพราะความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนมีน้อยมาก จะกระทำได้เพียงแค่ตัวแทนของชุมชนเท่านั้น
- ผู้ปกครองมีความเข้าใจในเรื่องของการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นเรื่องของครู และมีทัศนคติว่าชาวบ้านไม่มีความรู้อะไรที่สามารถถ่ายทอดหรือจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนได้
- ภูมิปัญญาบุคคล ประชาชนชาวบ้านขาดประสบการณ์ ทักษะในการถ่ายทอดข้อมูลแก่นักเรียน เนื่องจากยังไม่มีโอกาสได้มาถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กนักเรียน

4.1.5 ศักยภาพของโรงเรียนและชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ศักยภาพของโรงเรียน

- มีนโยบายให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยที่โรงเรียนเป็นฐาน
  - มีนโยบายในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพโรงเรียน
  - โรงเรียนตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน โดยมีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่การศึกษาค้นคว้า
- การจัดการเรียนการสอนเช่น สถานีเพาะพันธุ์พืชสวนนาน สถานีหม่อนไหม กลุ่มเกษตรผสมผสาน

ศักยภาพของชุมชน

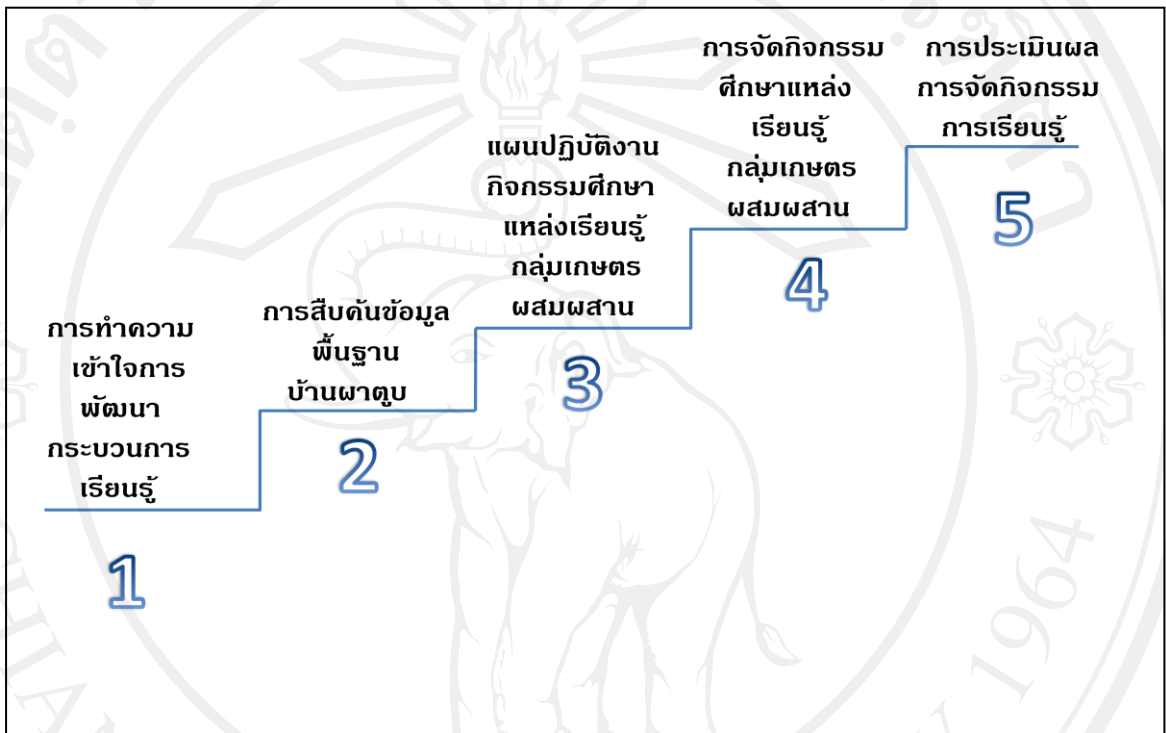
- ชุมชนมีองค์ความรู้มากมายอาทิเช่น การทำไม้กวาดไฮเทค การทำบายศรีสู่ขวัญมีสิ่งแวดล้อมอยู่รอบชุมชน มีภูมิปัญญาเป็นคลังแห่งความรู้ มีภูมิปัญญาบุคคล และมีองค์การที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แต่ที่ผ่านมายังไม่มีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

4.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน

การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วมนั้นเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้งานเกษตร กลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานอาชีพ ของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 โดยเป็นการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนบ้านผาตูป ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่มีทีมวิจัยหลักประกอบด้วย นางสาวจงรัก วงศ์ไชย นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านผาตูปคือ ว่าที่ร้อยตรียุทธพล พิภมมงคล ครูโรงเรียนบ้านผาตูป 3 คนคือ ครูอุษณีย์ วงศ์ไชย ครูพิสมัย จิตตะ ครูจันทร์ธา ตนะทิพย์ และประธานกลุ่มเกษตรผสมผสานคือ คุณ

คุณพร แก้วศรีวิทย์ ได้ร่วมกันออกแบบขั้นตอนพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนบ้านผาตูป มี 5 ขั้นตอน รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ขั้นตอนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

4.2.1 การทำความเข้าใจการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

4.2.1.1 การทำความเข้าใจ

การทำความเข้าใจกับผู้อำนวยการ โรงเรียนและผู้ใหญ่บ้าน ผู้วิจัยได้เข้าไปทำความเข้าใจกับ ผอ.ยุทธพล ครูอุษณีย์ ครูจันทรา ครูพิสมัย ในวันที่ 14 มกราคม 2554 (ดังภาพที่ 1) ซึ่งผู้วิจัยได้ซักชวนว่าที่ร้อยตรียุทธพล และครูทั้ง 3 คน โดยบอกถึงวัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากการศึกษาจากข้อมูลการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านผาตูปที่ผ่านมาทำให้ทราบถึงปัญหาในการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านผาตูป ผอ.ยุทธพลจึงอยากเห็นการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในครั้งนี้ และตัวผู้วิจัยเองศึกษาอยู่คณะเกษตรศาสตร์ จึงอยากศึกษาในด้านที่เกี่ยวกับการเกษตรจึงได้เรียนเชิญครูที่เป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการงานอาชีพและ

เทคโนโลยีมา 2 คน คือครูอุษณีย์ และครูจันทรา และได้เรียนเชิญครูพิสมัยซึ่งเป็นครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการชั้นประถมศึกษา โดยที่ครูทั้ง 3 คนมีความคิดเห็นที่เหมือนกันคือ อยากที่จะพัฒนาการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงได้ตกลงเข้าร่วมทำงานวิจัยในครั้งนี้จนนำไปสู่การได้มาของทีมวิจัยหลัก

4.2.1.2 วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

เมื่อได้ทีมวิจัยหลักแล้ว วันที่ 28 มกราคม 2554 ทีมวิจัยหลักจึงให้ความสนใจต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ซึ่งผอ.ยุทธพล และครูพิสมัยได้ชักชวนให้วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางของโรงเรียน โดยผอ.ยุทธพล ครูพิสมัย ครูจันทรา ครูอุษณีย์ และผู้วิจัยร่วมกันศึกษาเอกสารหลักสูตรเพื่อวิเคราะห์หลักสูตรจากคำอธิบายรายวิชาเพื่อมาบูรณาการในขั้นตอนการจำแนกผลการวิเคราะห์หลักสูตรซึ่งกรณีศึกษาครั้งนี้ได้แก่ วิชางานเกษตร กลุ่มสาระการเรียนรู้อาชีพและเทคโนโลยี ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 โดยในการทำวิจัยครั้งนี้ได้เลือกช่วงชั้นที่ 2 เนื่องจากเมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัย ได้สังเกตเห็นว่านักเรียนช่วงชั้นที่ 2 น่าจะเป็นแกนนำในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับช่วงชั้นอื่น เนื่องจากนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ยังเป็นนักเรียนชั้นเด็กเล็ก และนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ก็อาจจะสำเร็จการศึกษาในโรงเรียนบ้านผาดูป จะไม่สามารถเป็นแกนนำให้กับนักเรียนช่วงชั้นอื่นๆ จึงเป็นที่มาของการเลือกนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ภาพที่ 1 ว่าที่ร้อยตรียุทธพล ครูอุษณีย์ ครูพิสมัย ครูจันทรา และผู้วิจัยร่วมกันสนทนากลุ่ม

4.2.1.3 ระดมความคิดเห็นความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง

ผอ.ยุทธพล ครูพิสมัย ครูอุษณีย์ ครูจันทราและผู้วิจัยรวบรวมความคิดเห็นและสำรวจความต้องการของนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วม ผอ.ยุทธพลจัดประชุมผู้ปกครองโดยเป็นผู้ดำเนินการในการทำความเข้าใจและซักถาม สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนถึงความคิดเห็นต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรว่ามีความต้องการอย่างไร

ผลที่ได้รับคือข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ปี การศึกษา 2554 จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โดยการสัมภาษณ์ พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีทั้งหมด 23 คน มีอายุระหว่าง 8 – 13 ปี ส่วนมากอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านผาดูบ และกระจายชุมชนต่างๆ คือ บ้านห้วยส้มป่อย บ้านใหม่จำไส บ้านผาสิ่งห์ อาชีพของครอบครัวนักเรียนส่วนใหญ่ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้าง และอาชีพเกษตรกร แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า พื้นฐานของครอบครัวเดิมของนักเรียนส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกษตรกรหรือรับจ้างในภาคเกษตรมาก่อน

ศักยภาพของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนรู้งานเกษตร จากการสัมภาษณ์พบว่า นักเรียนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้งานเกษตร ดังนี้ นักเรียนมีความสนใจและต้องการที่จะเรียนงานเกษตร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยตนเอง นักเรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับ

งานเกษตรจากการเรียนรู้ ผู้ปกครองส่งเสริมและสนับสนุน พอใจและสังเกตเห็นผลดีที่นักเรียนจะได้เรียนงานเกษตร

ตารางที่ 3 การสัมภาษณ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 23 คน

คำถามในการสัมภาษณ์	จำนวนผู้ตอบ แบบสัมภาษณ์	คำตอบในการสัมภาษณ์
1. นักเรียนเคยคิดที่อยากเรียนรู้งานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษหรือไม่ เพราะเหตุใด	อยาก 17 คน	- 17 คน เพราะจะได้รับความรู้เกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษและจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ที่บ้าน
	เฉยๆ 4 คน	
	อย่างไรก็ได้ 2 คน	
2. นักเรียนอยากให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้งานเกษตรเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ แบบใด เพราะเหตุใด	อยาก 16 คน	- 5 คน ให้คนในชุมชนที่มีความรู้ด้านการเกษตรมาสอน - 6 คน ให้ผู้ปกครองที่มีอาชีพเกษตรหรือมีความรู้ด้านการเกษตรมาสอน
	เฉยๆ 6 คน	
	ไม่อยาก 1 คน	

ภาพที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ปกครองของนักเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองรายบุคคลของนักเรียนจำนวน 23 คน พบว่าเห็นด้วยและสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ ผู้ปกครอง 10 คนแสดงความพอใจที่นักเรียนจะได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เพื่อจะได้ฝึกความรับผิดชอบ ซึ่งผู้ปกครอง 2 คนคือคุณดวงอินปา และคุณนวลจันทร์ อินปาเมื่อทราบจึงได้แจ้งความจำนงที่จะสนับสนุนวัสดุที่จะนำมาประกอบทำน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพ สำหรับการปลูกผักปลอดสารพิษ

ตารางที่ 4 การสัมภาษณ์ผู้ปกครอง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 23 คน

คำถามในการสัมภาษณ์	จำนวนผู้ตอบ แบบสัมภาษณ์	คำตอบในการสัมภาษณ์
1. ท่านเคยทราบเรื่องการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษาหรือไม่ และท่านคิดว่า ท่านสามารถช่วยเหลือหรือเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในเรื่องงานเกษตรแบบใดได้บ้าง	ทราบ 23 คน	- 8 คน สอนบุตรหลานเรื่องการทำ การเกษตร (ปลูกผัก ทำไร่ ทำสวน) - 3 คน ช่วยเหลือถ้าต้องการสิ่งใด ให้ อุปกรณ์สนับสนุน ให้วัสดุอุปกรณ์ - 12 คน ไม่ตอบ
2. ท่านเห็นควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา บุตรหลานของท่านต่อไปหรือไม่ และควรจัดในเรื่องใด	เห็นด้วย 23 คน	- 8 คน จัดในเรื่องการเรียนการสอนให้ลูก รู้จักชุมชน ท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น - 2 คน ให้โรงเรียนบอกกล่าวว่าการ สิ่งใดถึงจะเข้าไปช่วยเหลือ - 13 คน ไม่ตอบ
3. ท่านต้องการให้บุตรหลานของท่านได้เรียนรู้งานเกษตรเกี่ยวกับอะไรบ้าง เพราะเหตุใด	23 คน	- 12 คน การปลูกพืชผักสวนครัว - 2 คน การทำไร่ ปลูกข้าวโพด - 8 คน การทำการเกษตรแบบปลอด สารพิษ - 1 คน การเกษตรเพื่อนำไป ประกอบอาชีพ
4. ท่านคิดอย่างไร ที่โรงเรียน ให้บุตรหลาน	เห็นด้วย 20 คน	- 4 คน เป็นเรื่องที่ดีควรให้นักเรียนรู้จัก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

คำถามในการสัมภาษณ์	จำนวนผู้ตอบ แบบสัมภาษณ์	คำตอบในการสัมภาษณ์
ของท่าน ได้เรียนรู้งานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ ท่านมีข้อเสนอแนะให้โรงเรียนสอน เรื่องอะไร อีกบ้าง	ไม่ตอบ 3 คน	<p>การทำการเกษตรเนื่องจากเป็นอาชีพของพ่อแม่และบรรพบุรุษ</p> <ul style="list-style-type: none"> - 5 คน นักเรียนจะได้นำความรู้ไปใช้ - 10 คน อยากให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง - 1 คน ไม่ตอบเหตุผล
5. ท่านคิดว่า ความรู้ความสามารถที่บุตรหลานของท่าน ได้รับจากการเรียนรู้งานเกษตร เช่น เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด	ได้ 23 คน	<ul style="list-style-type: none"> - 8 คน เป็นเรื่องไม่ยากเข้าใจง่าย - 9 คน ถ้าเด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง เด็กจะชอบและลงมือทำเอง - 5 คน ไม่ตอบเหตุผล

4.2.2 การสืบค้นข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านผาตูป

4.2.2.1 การค้นหาแหล่งเรียนรู้

จากนั้นวันที่ 20 พฤษภาคม 2554 ครูอุษณีย์และนักเรียน 23 คนช่วยกันค้นหาว่ามีอะไรบ้างที่เป็นเรื่องที่มีประเด็นใดบ้างที่น่าเรียนรู้ในชุมชน โดยที่ครูจะพยายามจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้คิด ค้นหาประเด็นที่สนใจอยากจะเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน โดยครูอุษณีย์ให้นักเรียนเขียนแผนผังแหล่งเรียนรู้ หลังจากที่ได้มอบหมายโจทย์ให้นักเรียนไปคิดเป็นการบ้านมา โดยการแบ่งกลุ่มกันทำงาน และหลังจากเขียนแผนผังแหล่งเรียนรู้แล้วก็ให้ตัวแทนกลุ่มมานำเสนอหน้าชั้นเรียนว่ามีสถานที่ใดบ้างที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่นักเรียนร่วมกันรวบรวมหาในชุมชนดังตารางที่ 2 และภาพที่ 3 และ 4

ตารางที่ 5 แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งเรียนรู้	ปราชญ์ชาวบ้าน
พันธุ์พืชไม้ดอกไม้ประดับ	นายสุรพงษ์ รัตนโกศล
สถานีเพาะพันธุ์พืชสวนนาน	นายประสงค์ ไชยลังกา
สถานีหม่อนไหม	นายตำราญ สุขใจ
การถักตอก	นางสุพิน ทาไชย
การทำไม้กวาดไฮเทค	นางจำเนียร ไชยยา
การจัดรสาน	นายพุด ทาแล
กลุ่มเกษตรผสมผสาน	นางคุณพร แก้วศรีวิสัย
บายศรีสู่ขวัญ	นางยอดวัน พันธุ์อิน
ข้าวต้มโป๊ะ	นางบัวมัน เงินวงศ์นัย
สล้อ ซอ พิณ	นายสวิง ยาระนะ

สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดกิจกรรมการค้นหาแหล่งเรียนรู้ คือ ครูอุษณีย์ ครูจันทราและนักเรียนมีความรู้ ว่าในชุมชนบ้านผาตูป มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไร ใครเป็นปราชญ์ชาวบ้านโดยครูอุษณีย์ ครูจันทรานำข้อมูลดังกล่าวไปจัดกิจกรรมในคาบต่อไปคือการคัดเลือกแหล่งเรียนรู้ตามความต้องการของนักเรียน และครู ภาพที่ 3 นักเรียนมีการเรียนรู้การรวบรวมความคิด ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการออกแบบวาดแผนผังและมีความสามารถในการเขียนแผนผังทางความคิดจนได้มาคือแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน

ภาพที่ 3 นักเรียนร่วมกันทำแผนผังแหล่งเรียนรู้

4.2.2.2 กัตสรรแหล่งเรียนรู้

หลังจากนั้นวันที่ 27 พฤษภาคม 2554 ครูอุษณีย์และครูพิสมัยได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนอธิบายผลดี ผลเสีย ความเป็นไปได้ที่จะศึกษาเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ โดยครูอุษณีย์ ครูพิสมัยมีวิธีการตั้งว่าแต่ละแหล่งเรียนรู้มีความรู้อะไร และอยากไปเรียนเรื่องอะไร เพื่อให้ให้นักเรียนได้เลือกเรื่องแต่มีข้อแม้ว่าเรื่องที่นักเรียนเลือกจะต้องเป็นเรื่องที่ผ่านความเห็นชอบจากเพื่อนร่วมชั้น โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นแต่ละชั้น ป.4 มี 1 กลุ่ม ป. 5 มี 2 และกลุ่ม ป.6 มี 2 กลุ่ม และผ่านการวิเคราะห์ที่ศึกษาแล้วน่าจะมีประโยชน์ต่อตนเองหรือชุมชนได้ ดังนั้น นักเรียนจะต้องระบุมเหตุผลว่าทำไมถึงอยากจะศึกษาเรื่องนี้ และศึกษาเรื่องนี้แล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์อะไร

จากนั้นตัวแทนกลุ่มทั้ง 5 กลุ่มมานำเสนอหน้าชั้นเรียน เพื่อให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นและช่วยกันเลือกเรื่องที่เพื่อนๆ สนใจมากที่สุด โดยมีมติของเพื่อนร่วมชั้นทั้ง 23 คนคือต้องไปเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสาน โดยให้เหตุผลว่า มีความต้องการทราบถึงความเป็นมาของกลุ่มเกษตรผสมผสานว่าเขาทำอะไร และทำอย่างไร และอยากรู้วิธีการของการปลูกพืชปลอดสารพิษที่มีอยู่ในชุมชนของเรา และเมื่อเราไปได้ศึกษาแล้วเราจะสามารถนำความรู้ที่ได้รับในการทำการเกษตรผสมผสานมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

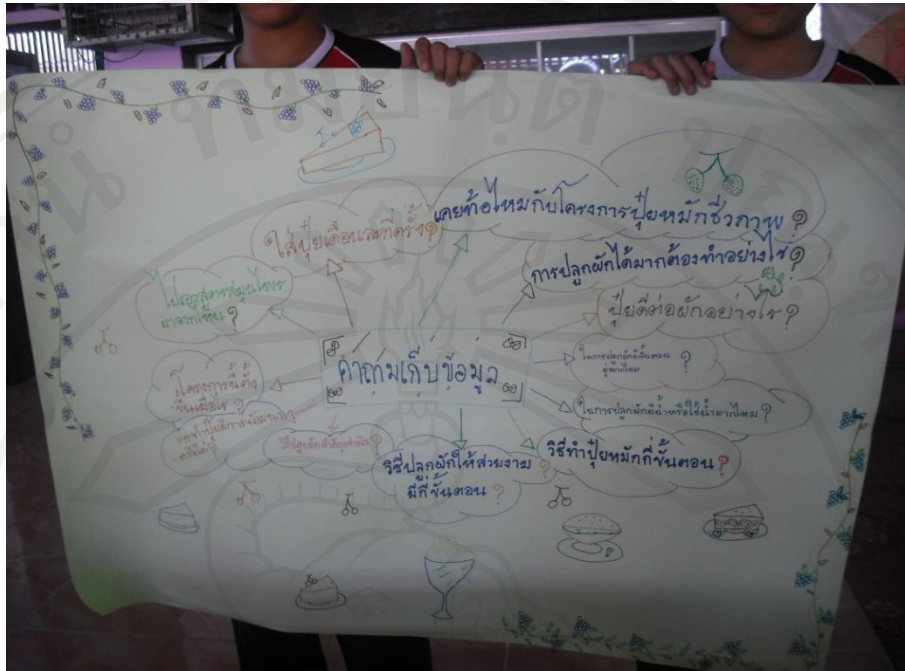

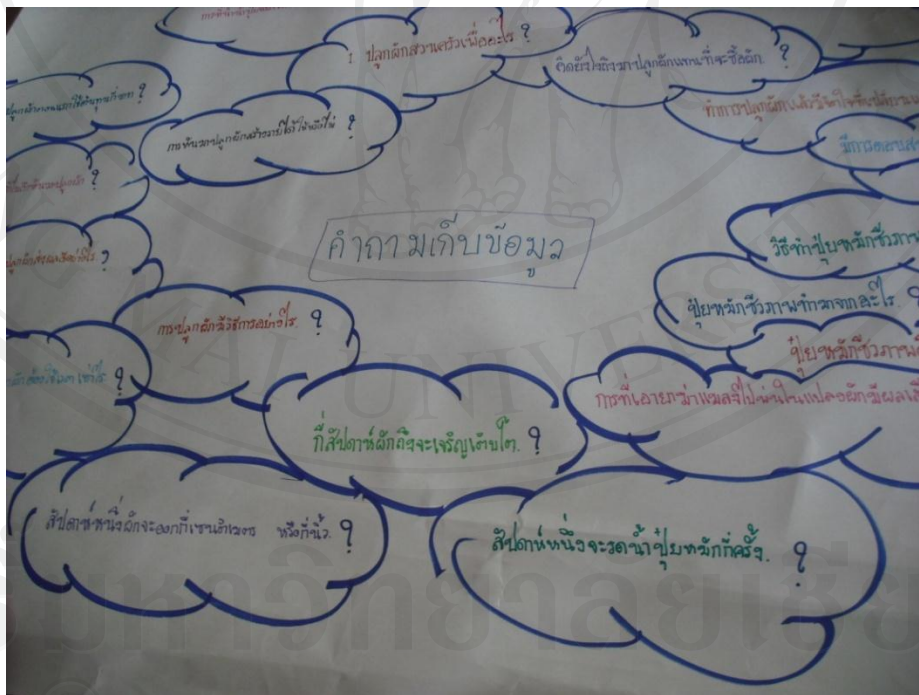
ภาพที่ 4 นักเรียนนำเสนอแผนผังแหล่งเรียนรู้

ในระหว่างที่ตัวแทนกลุ่มมานำเสนอผลการระดมความคิดเห็น ผู้วิจัยและครูทั้ง 3 คนสังเกตเห็นว่านักเรียนมีความกล้าแสดงออกมากขึ้นกว่าเดิมและมีการจัดการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ใครจะเป็นคนแนะนำชื่อ กลุ่มใครจะเป็นคนอธิบายแหล่งเรียนรู้ ใครออกไป กล่าวขอบคุณ จากกิจกรรมนี้จะเห็นได้ว่านักเรียนสามารถแบ่งหน้าที่การทำงานเป็นกลุ่ม เรียนรู้ถึงกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม

เมื่อได้สรุปแหล่งเรียนรู้ คือกลุ่มเกษตรผสมผสานแล้ว ครูและนักเรียนจะร่วมกันคิดพัฒนาประเด็นของการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ วิเคราะห์ถึงคำถามหลักในเรื่องที่จะศึกษาค้นคว้านั้นว่าคืออะไรบ้าง เพื่อที่จะได้กำหนดเป้าหมายในการศึกษาดังภาพที่ 5 และ 6

ภาพที่ 5 คำถามหลักในเรื่องที่จะศึกษา

ภาพที่ 6 คำถามหลักในเรื่องที่จะศึกษาที่นักเรียนร่วมกันคิด

4.2.3 แผนปฏิบัติงานกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสาน

ต่อมาในวันที่ 3 มิถุนายน 2554 จัดประชุมเพื่อวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลที่นักเรียนนำเสนอแหล่งเรียนรู้ และกำหนดวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มเกษตรผสมผสาน โดยมีครูอุษณีย์ คุณคูลยพร นักเรียน และผอ.ยุทธพล นำข้อมูลมาบูรณาการร่วมกับผลการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชากลุ่มงานอาชีพ งานเกษตร ป. 4 – 6 เรื่องการปลูกพืช เพื่อกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม โดยมีขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

กำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ เวลา จากข้อมูลจากชุมชน และโรงเรียน ร่วมกันระหว่างครู และนักเรียน ได้กำหนดแผนกิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้ดังนี้

1. กลุ่มเกษตรผสมผสาน ประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งกลุ่มเกษตรผสมผสาน โดยตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ร่วมกันว่า นักเรียนสามารถรับรู้และบอกเล่าถึงเรื่องราวความเป็นมาของกลุ่มเกษตรผสมผสานได้

2. การปลูก การบำรุงรักษา ผักปลอดสารพิษ

3. การกำจัดแมลง และการทำน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพ

การกำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูผู้สอน ปราชญ์ชาวบ้านคือประธานกลุ่มเกษตรผสมผสาน นักเรียน ในแผนการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ทุกฝ่ายได้เรียนรู้ถึงผลดีจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในส่วนของทีมวิจัยหลักที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในครั้งนี้ จนทำให้ได้แผนปฏิบัติงานกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้ ดังตารางที่ 3 ได้มีการกำหนดบทบาท ว่ามีบทบาทอะไร มีการวางแผนหน้าที่ของตนเอง

ตารางที่ 6 แผนปฏิบัติงานกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสานบ้านผาตูป

อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

วัน เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	กระบวนการ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
วันที่ 10 มิถุนายน 2554 การเตรียม กิจกรรม	ประสานงานกับ ประธานกลุ่ม เกษตรผสมผสาน	เพื่อชี้แจง วัตถุประสงค์ใน การจัดกิจกรรม ศึกษาแหล่ง เรียนรู้	ติดต่อ ประสานงานที่ ทำการกลุ่มเกษตร ผสมผสาน	สมุดบันทึก	อ.อุษณีย์ อ.พิสมัย
	ประชุมผู้มีส่วน ร่วมในการทำ กิจกรรมศึกษา แหล่งเรียนรู้	- วัน เวลาในการ ทำกิจกรรม - แผน กำหนดการ	- ทีมวิจัยกำหนด แผนการทำ กิจกรรม - บทบาทหน้าที่	-แผนกิจกรรม ศึกษาแหล่ง เรียนรู้	อ.อุษณีย์ อ.จันทร์ธา ผู้วิจัย ประธานกลุ่มฯ

ตารางที่ 6 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	กระบวนการ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
		กิจกรรม ผู้รับผิดชอบ บทบาท หน้าที่	ของผู้มีส่วนร่วม - สื่อ อุปกรณ์ สิ่ง ที่ต้องเตรียม		
	เตรียม กำหนดการทำ กิจกรรม - ทำแบบทดสอบ ก่อนและหลัง เรียน เพื่อให้ครู วัดผลการเรียนรู้ แก่นักเรียน - เตรียมให้ นักเรียนเขียน ความคาดหวัง ความต้องการใน การทำกิจกรรม - ทำหนังสือขอ อนุญาต ผอ.ออก นอกสถานที่	- เพื่อให้ได้ กำหนดการใน การทำกิจกรรม - เตรียมความ พร้อมก่อน ออกไปศึกษา แหล่งเรียนรู้	- แจ้งกำหนดการ ให้ผอ.ทราบ - เตรียม แบบทดสอบ - เตรียมอุปกรณ์ ให้นักเรียนเขียน ความคาดหวัง - เตรียมกระดาษ สมุด ปากกา กล้องถ่ายรูป - ปรึกษากลุ่ม (ปราชญ์ ชาวบ้าน) เตรียมพืช สมุนไพร สถานที่ ในการ ทำกิจกรรม		อ.อุษณีย์ อ.จันทรา ผู้วิจัย ประธานกลุ่มฯ

จากการฝึกทำแผนปฏิบัติการครั้งแรกครูทั้ง 3 คนและผู้วิจัย มีความรู้สึกค่อนข้างใหม่กับการทำแผนปฏิบัติการร่วมกันระหว่างครูผู้สอนทั้ง 3 คนเพราะไม่เคยทำมาก่อนเคยแต่ทำแผนเป็นรายปีและรับผิดชอบเป็นรายบุคคล แต่ก็มีภาวะกระตือรือร้นที่จะทำ เพื่อจะได้นำความรู้ในการทำแผนปฏิบัติการไปใช้ทำงานในครั้งต่อไป โดยครูพิสมัยได้สะท้อนทัศนะว่า

“ปกติเคยแต่ทำแผนการสอนหรือแผนปฏิบัติงานเป็นรายปี และยังทำคนเดียว

ยังไม่ทำร่วมกับครูคนไหนเลย มีกิจกรรมนี้แหละที่ทำร่วมกับครูคนอื่น”

แต่นักเรียนต่างสงสัยว่าทำไมต้องมีแผนงานปฏิบัติการว่ามีไปเพื่ออะไร ครูพิสมัยจึงอธิบายให้นักเรียนว่าการทำแผนปฏิบัติการเพื่อให้เราทราบว่าเราจะทำอะไร ทำอย่างไร มีเป้าหมายในการทำงาน ใครเป็นผู้รับผิดชอบ นักเรียนจึงเข้าใจว่าการทำงานในแต่ละครั้งเราควรจะต้องมีการวางแผน

แผนการปฏิบัติงานก่อนเพื่อให้การทำงานเป็นระบบมากขึ้น ส่วนผู้วิจัยยังใหม่กับการทำแผนการปฏิบัติการแต่ได้ครูทั้ง 3 คนช่วยกันทำจึงทำให้การทำแผนปฏิบัติการครั้งนี้เป็นไปได้ด้วยดี

4.2.3.1 การทบทวนประเด็นที่ต้องการเรียนรู้

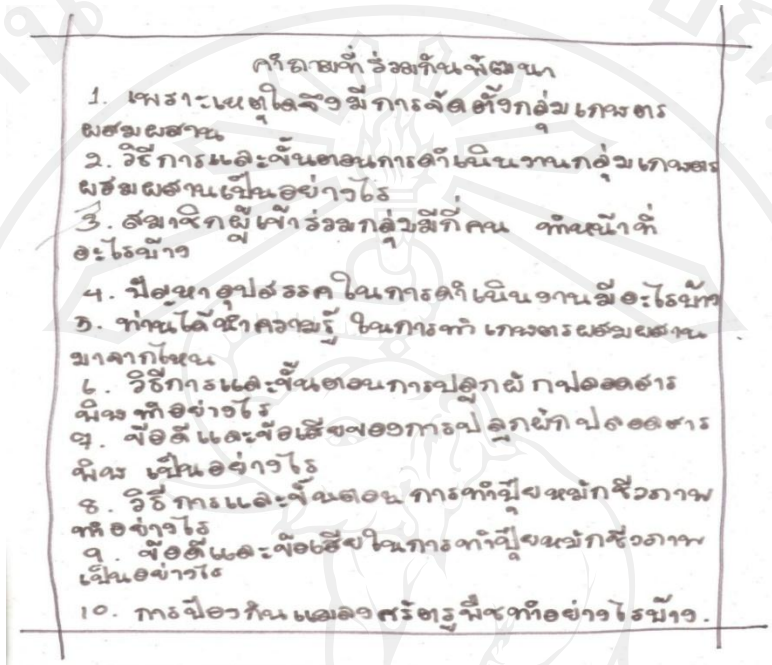
ครูอุษณีย์ทบทวนถึงการได้มาของประเด็นที่ต้องการเรียนรู้ ว่าอย่างไร เหตุผลที่ตัดสินใจเลือกกลุ่มเกษตรผสมผสาน และวิเคราะห์ประเด็นคำถามหลักในเรื่องที่จะศึกษาค้นคว้านั้นคืออะไร เมื่อได้ประเด็นที่น่าสนใจแล้ว ประเด็นในการศึกษาคือ “กลุ่มเกษตรผสมผสาน” ครูอุษณีย์และครูพิสมัยได้ฝึกทักษะการตั้งคำถาม โดยให้นักเรียนร่วมกันคิดคำถามที่ใช้เพื่อหาคำตอบที่ยากรู้ โดยนักเรียนร่วมกันคิดคำถาม ซึ่งครูให้นักเรียนจับกลุ่มเป็นป. 4 มี 1 กลุ่ม ป.5 มี 2 กลุ่ม ป.6 มี 2 กลุ่ม เพื่อรวบรวมระดมคำถามเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรผสมผสาน และร่วมกันหาเพิ่มเติมให้เหมาะสมและครอบคลุมมากที่สุด จากนั้นครูให้ตัวแทนแต่ละกลุ่ม นำเสนอผลงานแล้วให้สมาชิกในชั้นที่ฟังตั้งใจฟังคำถาม หลังจากนั้นครูและเพื่อนร่วมชั้นช่วยกันอภิปรายและให้ความเห็นแต่ละประเด็นคำถามดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ครูพิสมัยแนะนำวิธีการตั้งคำถาม

หลังจากที่ได้ประเด็นคำถามแล้ว จึงร่วมกันพัฒนาคำถามให้มีความชัดเจนมากที่สุด และทบทวนคำถามว่าครอบคลุมในสิ่งที่ต้องการศึกษา เพื่อนำคำถามที่นักเรียนตั้ง มาร่วมกันเรียงลำดับ

ความสำคัญก่อนหลัง และแบ่งหมวดหมู่ คำถามที่เหมือนกันเข้าด้วยกัน และเพื่อพัฒนาคำถามให้ครอบคลุมและชัดเจนมากที่สุดดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 สรุปคำถามที่ครูและนักเรียนร่วมกันพัฒนา

ครูอุษณีย์ ครูจันทราและนักเรียนทั้ง 23 คน มีการรวบรวมคำถามที่นักเรียนตั้งขึ้น มาร่วมกันพัฒนาคำถาม มีการจัดหมวดหมู่ความรู้ของนักเรียน ทำให้เกิดกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างครูและนักเรียน

4.2.3.2 วางแผนออกไปศึกษาแหล่งเรียนรู้

วันที่ 17 มิถุนายน 2554 ครูอุษณีย์ ครูจันทรา ครูพิสมัยและนักเรียนร่วมกันกำหนดวิธีการหาข้อมูล กำหนดเครื่องมือ วางแผนกำหนดกติกา บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการทำกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้ โดยได้กระตุ้นนักเรียนมอบหมายให้นักเรียนร่วมกันวางแผนกิจกรรมออกไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ พร้อมกับบทวนขั้นตอนกิจกรรม และบทบาทของนักเรียนที่ได้รับมอบหมาย ครูอุษณีย์ ครูจันทรา ครูพิสมัยและนักเรียนร่วมกันฝึกการทำแผนกิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้ กลุ่มเกษตรผสมผสาน ดังตารางที่ 7 เพราะจะทำให้ให้นักเรียนได้รู้ถึงบทบาทของแต่ละคนว่าควรทำอะไรในการไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ มารายทบทวนในการไปศึกษา มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทำให้นักเรียนได้มีการวางแผนก่อนการทำกิจกรรม รู้หน้าที่ของตัวเอง

ตารางที่ 7 แผนกิจกรรม (Session plan) การศึกษาแหล่งเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสาน บ้านผาตูป อ.เมือง จ.น่าน

วัน เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	กระบวนการ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
วันที่ 1 ก.ค. 2554 08.30 น.	ครู นักเรียนพร้อมกันที่ห้องสมุด - นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน - นักเรียนเขียนความคาดหวัง สิ่งที่ต้องการในการทำกิจกรรมในครั้งนี้	- เพื่อทำการทดสอบผลการเรียนรู้ก่อนการทำกิจกรรม - เพื่อทราบความคาดหวังความต้องการในการทำกิจกรรม	- แจกแบบทดสอบก่อนเรียน - แจกกระดาษ A4 ให้นักเรียนเขียนความคาดหวัง	-แบบทดสอบ -กระดาษA4 - ดินสอ - ปากกา	อ.อุษณีย์ ผู้วิจัย
09.00 น.	ครู นักเรียนเดินทางไปแหล่งเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสาน		ครูและนักเรียนเดินทางโดยวิธีการเดิน โดยพี่ชั้นป.6 และครูเป็นผู้ควบคุมดูแลนักเรียนชั้นป.4-5 ในการเดินทาง		อ.อุษณีย์ อ.จันทร์ธา อ.พิสมัย ผู้วิจัย
09.15 น.	- เปิดการทำกิจกรรม	ทำความเข้าใจในการทำ	- ครูอุษณีย์กล่าวเปิด	-รายละเอียดการทำ	อ.อุษณีย์

ตารางที่ 7 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	กระบวนการ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
	การศึกษาแหล่งเรียนรู้กลุ่ม เกษตรผสมผสาน - ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการ มาศึกษาแหล่งเรียนรู้	กิจกรรม	กิจกรรม - ค.ช. อภิลักษณ์ ณะรส กล่าววัตถุประสงค์การ ดำเนินกิจกรรม	กิจกรรม	ค.ช. อภิลักษณ์ ณะรส
09.30 น.	ประธานกลุ่มเกษตร ผสมผสาน(ปราชญ์ ชาวบ้าน)กล่าวต้อนรับและ ถ่ายทอดความรู้	- เพื่อดำเนินการตามแผน กิจกรรมที่ได้ตั้งไว้ - นักเรียนได้รับความรู้	ปราชญ์ชาวบ้านเป็น วิทยากรในการให้ความรู้ - ที่มาของกลุ่มฯ การ ดำเนินงาน - วิธีการทำน้ำยาไล่แมลง ศัตรูพืช - การทดลองใช้น้ำยาไล่ แมลง	- พืชสมุนไพร - อุปกรณ์ในการทำน้ำยาไล่ แมลง	ประธานกลุ่ม (ปราชญ์ ชาวบ้าน) คุณคุณยพร

ตารางที่ 7 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	กระบวนการ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
11.00 น.	การซักถามเพิ่มเติม	เพื่อทำความเข้าใจใน ความรู้ที่ได้รับมา	นักเรียนร่วมกันซักถามคำ ถามที่ได้เตรียมมา และข้อ สงสัยในการทำกิจกรรม	- กระดาษ - สมุด - ปากกา	นักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4-6
12.00 น.	ปิดการทำกิจกรรมและนัด หมายการทำกิจกรรมใน อาทิตย์หน้า	- เพื่อสร้างความเข้าใจใน การกิจกรรมในครั้งต่อไป	- ด.ช. อภิลักษณ์ ณะรส กล่าวขอบคุณ - อ.อุษณีย์ กล่าวปิดการทำ กิจกรรมและมอบของที่ ระลึก - ร่วมกันถ่ายภาพ	- ของที่ระลึก - กล้องถ่ายรูป	ครูอุษณีย์ วงศ์ไชย ครูพิสมัย จิตตะ ครูจันทร์ภา ดนะทิพย์ ด.ช. อภิลักษณ์ ณะรส

ตารางที่ 7 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	กระบวนการ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
วันที่ 8 ก.ค. 2554 09.00 น.	ครู นักเรียน ร่วมกันที่ ห้องสมุด - เดินทาง ไปกลุ่มเกษตรฯ				
09.10 น.	ปราชญ์ชาวบ้านกล่าว ต้อนรับและถ่ายทอดความรู้	- นักเรียนได้รับความรู้และ ได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้การทำ เกษตรผสมผสานใน สถานที่จริง	ปราชญ์ชาวบ้านเป็น วิทยากรในการให้ความรู้ - ศึกษาบริเวณสวนเกษตร ผสมผสาน - สอนการทำน้ำปุ๋ยหมัก	- อุปกรณ์ในการทำน้ำปุ๋ย หมัก	ปราชญ์ชาวบ้าน
10.30 น.	การซักถามเพิ่มเติม	เพื่อทำความเข้าใจใน ความรู้ที่ได้รับมา	นักเรียนร่วมกันซักถามคำ ถามที่ได้เตรียมมา และข้อ สงสัยในการทำกิจกรรม	- กระดาษ - สมุด - ปากกา	นักเรียนชั้นประถมศึกษา 4-6

ตารางที่ 7 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	กระบวนการ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
12.00 น.	ปิดการทำกิจกรรม - เดินทางกลับ โรงเรียน - พักรับประทานอาหาร		- ค.ช. อภิลักษณ์ ณะรส กล่าวขอบคุณ - อ.อุษณีย์ กล่าวปิดการทำ กิจกรรมและมอบของที่ ระลึก - ร่วมกันถ่ายภาพ	- ของที่ระลึก - กล้องถ่ายรูป	ครูอุษณีย์ วงศ์ไชย ครูพิสมัย จิตตะ ครูจันทรา ดนะทิพย์ ค.ช. อภิลักษณ์ ณะรส
13.00 น.	ประเมินพฤติกรรม - นักเรียนทำแบบทดสอบ หลังเรียน	- เพื่อผลการเรียนรู้หลังจาก การทำกิจกรรม	- การตรวจสอบข้อมูลโดย การให้นักเรียนและครูพูด และแสดงความคิดเห็น	- ปากกา - กระดาษ - สมุดจด	อ.อุษณีย์ อ.จันทรา ผู้วิจัย

ตารางที่ 7 (ต่อ)

วัน เวลา	กิจกรรม	เป้าหมาย	กระบวนการ	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
	- นักเรียนและครูร่วมกันทำ การทบทวนหลังจากเสร็จ สิ้นกิจกรรม	- เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและ นักเรียนร่วมกันสะท้อน ความคิดเห็น ประสพการณ์ ในการทำกิจกรรม การศึกษาแหล่งเรียนรู้	- การสัมภาษณ์ เขียน รายงาน		นักเรียนชั้นป. 4 - 6

4.2.4. การจัดกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้เกษตรผสมผสาน

วันที่ 24 มิถุนายน 2554 ครูอุษณีย์ ครูพิสมัยและนักเรียนจัดประชุมเพื่อกำหนดข้อตกลงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การศึกษาแหล่งเรียนรู้เกษตรผสมผสาน เพื่อกำหนดแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 8 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

<ul style="list-style-type: none"> • ประชานจากกลุ่มเกษตรผสมผสานมาร่วมสอนนักเรียนชั้นป. 4 – 6 • นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติถึงขั้นตอนในการทำน้ำยาไล่แมลง รวมถึงเรื่องราวความเป็นมาของกลุ่มเกษตรผสมผสานและการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนทำการสอนโดยประธานกลุ่มเกษตรผสมผสาน(ปราชญ์ชาวบ้าน) • จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในวันศุกร์ เวลา 09.00 -12.00 น. จำนวน 2 สัปดาห์ • สถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ คือ กลุ่มเกษตรผสมผสาน บ้านผาตวบ • หลังเสร็จกิจกรรมการเรียนรู้ ประธานกลุ่มเกษตรผสมผสานที่ร่วมสอนนักเรียน และครูผู้สอนจะร่วมกันประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ และหลังจากเรียนรู้ตามกิจกรรม มีการสอบถามความรู้สึกของนักเรียนในการทำกิจกรรม โดยการตอบแบบสอบถามเขียนรายงานเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียน โดยการตอบแบบสอบถามและให้นักเรียนเขียนรายงานเพื่อรวบรวมความรู้ของนักเรียน
--

4.2.4.1 ศึกษาแหล่งเรียนรู้เกษตรผสมผสาน

วันที่ 1 และ 8 กรกฎาคม 2554 ครูอุษณีย์ ครูพิสมัย ครูจันทร์ และนักเรียน 23 คนร่วมกันเดินทางไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ ที่กลุ่มเกษตรผสมผสาน เพื่อดำเนินการตามแผนกิจกรรมที่ได้วางไว้โดยมีแนวทางดังนี้

- กลุ่มเกษตรผสมผสาน ประวัตติความเป็นมาของการจัดตั้งกลุ่มเกษตรผสมผสาน โดยตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ร่วมกันว่า นักเรียนสามารถรับรู้และบอกเล่าถึงเรื่องราวความเป็นมาของกลุ่มเกษตรผสมผสานได้ โดยมีการกำหนดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้สำหรับเนื้อหาส่วนนี้ไว้ คือ การรับฟังบรรยายจากปราชญ์ชาวบ้าน โดยการไปศึกษาแหล่งเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสาน ตลอดจนการถาม ตอบ อภิปราย ถึงประวัติความเป็นมา เรื่องราว ระหว่างปราชญ์ชาวบ้าน นักเรียน ครู

- การปลูก การบำรุงรักษา ผักปลอดสารพิษ ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านและผู้เรียนมีข้อตกลงร่วมกันว่า เพื่อเป็นการได้มีโอกาสเรียนรู้จากการศึกษาสถานที่จริง โดยปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นเจ้าของสวนเกษตรผสมผสาน พาเดินศึกษาจากสถานที่จริงจากสวนของตนเอง
- การกำจัดแมลง และการทำน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพ ได้แบ่งเนื้อหาเป็น 2 ส่วน คือ การทำน้ำยากำจัดแมลงศัตรูพืช และวิธีการและขั้นตอนในการทำน้ำปุ๋ยหมัก ปราชญ์ชาวบ้านได้ให้ผู้เรียนได้รู้จักส่วนผสมการทำน้ำยาไล่แมลง จากตัวอย่างที่หามาได้ การนั้นทำการซักถาม อภิปราย และร่วมกันทำน้ำยาไล่แมลงศัตรูพืช และทดลองใช้ ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านจะจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์จากสวนของตนเองและจากสมาชิกกลุ่มเกษตรผสมผสานมาให้ นักเรียนได้ลองทำน้ำยาไล่แมลง จากนั้นปราชญ์ชาวบ้านได้อธิบายถึง ส่วนผสมของการทำน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพจากเศษผลไม้และเศษอาหาร และวิธีการทำน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพ

ภาพที่ 9 ครูอุษณีย์เป็นประธานกล่าวเปิดกิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้เกษตรผสมผสาน

ดังภาพที่ 9 และ 10 นักเรียนต่างตั้งใจฟังปราชญ์ชาวบ้านเล่าประวัติความเป็นมาของกลุ่มเกษตรผสมผสาน อย่างตั้งใจต่อขั้นตอนวิธีการทำน้ำยาไล่แมลง โดยคุณดุลยพรกล่าวว่า “ที่รู้สึกดีใจ ที่เห็นลูกหลานแถวบ้านเรามี ความตั้งใจฟังเรื่องราวความเป็นมาของกลุ่มเกษตรผสมผสานที่พี่และสมาชิกร่วมแรงร่วมใจกันจัดตั้งขึ้นมา”

ดุลยพร วันที่ 1 ก.ค. 2554

ภาพที่ 10 ประชาชนชาวบ้านอธิบายถึงส่วนผสมของน้ำยาไล่แมลง

ภาพที่ 11 ครูทั้ง 3 คนร่วมศึกษาวิธีการทำน้ำยาไล่แมลงไปพร้อมๆ กับนักเรียน

อีกทั้งการทำน้ำยาไล่แมลงครูทั้ง 3 คนยังไม่มีใครรู้ถึงวิธีการทำมาก่อน เพิ่งมารู้ในการทำกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้เกษตรผสมผสานในครั้งนี้

ผู้วิจัยสังเกตเห็นถึงความตั้งใจของครูทั้ง 3 คนและนักเรียนทั้ง 23 คนที่รับฟังคำบรรยายจากคุณดุจพรและพูดคุยซักถามถึงการทำการเกษตรผสมผสานอย่างเป็นกันเอง เนื่องจากการเรียนในห้องเรียนยังมีช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและนักเรียนอยู่มาก แต่เมื่อมาเรียนในสถานที่ในชุมชนผู้สอนเป็นคนในชุมชนของนักเรียนเองจึงทำให้ช่องว่างของความสัมพันธ์ลดน้อยลง และนักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มป.4 กลุ่มป.5 และกลุ่มป.6 โดยคุณดุจพรแบ่งหน้าที่ให้นักเรียนไปทำคือ กลุ่มป.4 ไปเตรียมน้ำสะอาดมา ป.5 และป.6 เป็นกลุ่มที่หั่นวัสดุที่นำมาทำน้ำยาไล่แมลง เช่น หญ้าสาบเสือ ใบฝรั่ง คุณดุจพรให้หั่นอย่างละเอียดนักเรียนก็ตั้งใจทำตามสิ่งที่คุณดุจพรบอก เพราะอยากให้นักเรียนรู้จักพืชสมุนไพรพื้นบ้านและวิธีการทำน้ำยาไล่แมลงจึงให้นักเรียนมีปฏิบัติ

ภาพที่ 12 ปราชญ์ชาวบ้านและสมาชิกกลุ่มเกษตรผสมผสานสอนวิธีการทำน้ำปุ๋ยหมัก

นักเรียนมีความกระตือรือร้นสนใจมากเป็นพิเศษเพราะได้ลงมือทำน้ำปุ๋ยหมักร่วมกันกับคุณดุจพร และสมาชิกกลุ่มเกษตรผสมผสานที่เข้ามาช่วยสอนวิธีการทำน้ำปุ๋ยหมักซึ่งปกติการเรียนการสอนในห้องเรียนนักเรียนได้รับความรู้จากครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว แต่ในกิจกรรมครั้งนี้นักเรียนได้รับความรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงจึงทำให้นักเรียนมีความสนใจเป็นพิเศษไปจากเดิม คุณกิตตินันท์ แก้วศรีวิสัย สมาชิกกลุ่มเกษตรผสมผสานจากภาพที่ 12 กล่าวว่า

“เพื่ออยากให้น้องๆ นักเรียนเอาความรู้เหล่านี้ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านของเรา

เองนี้แหละกลับไปใช้ ไปแนะนำให้พ่อแม่ของเขา พี่เลยต้องสอนด้วยวิธีที่
ทำให้เขาลงมือเอง”

ภาพที่ 13 ค.ช. อภิลักษณ์ ณะรสกล่าวขอบคุณ คุณดุยพรปราชญ์ชาวบ้าน

ภาพที่ 14 ครูและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ทั้ง 23 คนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้
กลุ่มเกษตรผสมผสาน

ปกติการเรียนการสอนในห้องเรียนด.ช.อภิสิทธิ์ จะเป็นคนที่ไม่ค่อยกล้าแสดงออกต่อหน้าครูและเพื่อนๆ ในห้องเรียน แต่เมื่อได้ร่วมกิจกรรมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เกิดกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้ด.ช.อภิสิทธิ์เริ่มมีความกล้าแสดงออก กล้าเสนอความคิดเห็นจนทำให้เพื่อนๆ เห็นถึงภาวะของการเป็นผู้นำของด.ช.อภิสิทธิ์ จึงทำให้เพื่อนๆ ชั้นเรียนเสนอต่อครูว่าให้ด.ช.อภิสิทธิ์เป็นประธานในการทำกิจกรรมศึกษาดูงานกลุ่มเกษตรผสมผสาน

เด็กชายอภิสิทธิ์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สะท้อนความรู้สึกว่า

“ดีใจที่เพื่อนๆ ให้โอกาสเป็นประธานในการทำกิจกรรมเกษตรผสมผสานทำให้ผมมีความกล้าที่จะพูด และเป็นผู้นำของเพื่อนๆ ในครั้งต่อไป”

ด.ช.อภิสิทธิ์ ณะรศ

วันที่ 8 พฤษภาคม 2554

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 เดินทางมาศึกษาแหล่งเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสานอีกครั้งโดยเตรียมสมุดและคำถามที่เตรียมมาถามคุณครูคุณลุงพรดั่งภาพที่ 15

ภาพที่ 15 นักเรียนศึกษาบริเวณสวนเกษตรผสมผสาน

จากนั้นนักเรียนจดบันทึกขั้นตอนวิธีการปลูกพืชปลอดสารพิษเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปสรุปความรู้เป็นรายงาน นักเรียนได้ให้ข้อคิดเห็นว่า เดิมการเรียนการสอนในห้องเรียนเราต้องจดตามสิ่งที่ครูบอกให้จด ซึ่งบางที่ความรู้ที่ครูบอกอาจจะหาได้ในหนังสือ แล้วนำมาสรุปเป็นรายงาน แต่การเรียนนอกสถานที่ครั้งนี้ ความรู้ที่ได้จากปราชญ์ชาวบ้านอาจจะหาไม่ได้ในหนังสือ และการทำรายงานครั้งนี้ ครูให้อิสระในการออกแบบในการเขียนรายงาน เขียนความรู้ที่ได้รับเลยทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะจดบันทึกความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน

ภาพที่ 16 นักเรียนเรียนรู้ถึงการปลูกพืชปลอดสารพิษ

ภาพที่ 17 นักเรียนใช้คำถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

นักเรียนรับฟังเรียนรู้ถึงประโยชน์ของการปลูกพืชปลอดสารพิษ นักเรียนจึงเห็นถึงความสำคัญของการปลูกพืชแบบปลอดสารพิษว่า เมื่อได้บริโภคสิ่งที่ไม่มียาฆ่าแมลง ก็จะทำให้ร่างกายเรามีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ (ภาพที่ 16) และครูอุษณีย์ ครูพิสมัย ครูจันทรา เปิดโอกาสให้นักเรียนมีความกล้าแสดงออกในการใช้ทักษะการพูด/ซักถามเพื่อการเก็บข้อมูล (ภาพที่ 17)

4.2.5 การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วันที่ 15 กรกฎาคม 2554 มีการประชุมเพื่อกำหนดข้อตกลงในการประเมินผลจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องกลุ่มเกษตรผสมผสาน โดยมี ครูอุษณีย์ ครูพิสมัย ครูจันทรา ผอ.ยุทธพล ได้ระดมความคิดเห็นในการกำหนดแนวทางในการวัดผลประเมินผลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และกำหนดบทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งในส่วนของกระบวนการและในส่วน of ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 18 ทีมวิจัยหลักประชุมกำหนดข้อตกลงในการประเมินผลจัดกิจกรรม

ตารางที่ 9 การวัดผลประเมินของนักเรียน

- การประเมินผลด้านความรู้และความเข้าใจของผู้เรียน ทำการประเมินจากการใช้แบบทดสอบแบบเลือกตอบ ทำการทดสอบ 2 ครั้ง คือก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อหาความแตกต่างของความรู้และความเข้าใจของนักเรียน หลังจากได้เรียนรู้จากกิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้
- การประเมินผลด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงทักษะในการทำงาน จากการสังเกตพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีประเด็นในการสังเกต คือ การกระตือรือร้นที่จะเรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าแสดงความคิดเห็น มีความสนุกสนานพอใจในการทำกิจกรรมให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม มีทักษะในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชักถามอย่างมีเหตุผล ตอบคำถามอย่างมีเหตุผล
- การประเมินผลด้านความคิดเห็น และเจตคติของผู้เรียน จากการใช้แบบสอบถามความคิดเห็น การสัมภาษณ์ การเขียนเรียงความ โดยตั้งประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

4.2.5.1 ประเมินกิจกรรมการเรียนรู้

หลังจากครูและนักเรียนกลับมาจากกิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้ สิ่งที่นักเรียนต้องฝึกฝนกลับมาทำคือ การสรุป บันทึกรายงาน และทำแบบทดสอบหลังเรียน โดยมี นักเรียน ครู และผู้เกี่ยวข้องประเมินผลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในส่วนของกิจกรรมและในส่วนของผลที่เกิดขึ้นมี 2 ลักษณะคือ ผลการเรียนรู้ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้และความเข้าใจของนักเรียน หลังจากได้เรียนรู้จากกิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้ และความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้มีส่วนรวมในการทำกิจกรรม มีรายละเอียดดังนี้

4.2.5.1.1 ด้านผู้เรียน ประกอบด้วย คะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และความคิดเห็นจากการจัดกิจกรรม

- คะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 23 คน แบบทดสอบคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดค่าเฉลี่ยการทำแบบทดสอบก่อนเรียน คือ 7.6 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 25 และหลังจากการไปทำกิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้เกษตรผสมผสาน นักเรียนได้ทำแบบทดสอบหลังเรียน ได้ค่าเฉลี่ยคือ 16.30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 54 จะเห็นได้ว่าคะแนนเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในงานเกษตร เรื่องการทำเกษตรผสมผสานดีขึ้น เนื่องจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ในสถานที่จริง โดยใช้การสาธิตพร้อมทั้งให้นักเรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติ นักเรียนจะสนใจในการทำกิจกรรมและการสอนของการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง จากปราชญ์ชาวบ้านผู้ที่มีประสบการณ์ตรงจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรการเรียนรู้ เกิดการอยากเรียนรู้ และมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้การทำเกษตรผสมผสาน

ตารางที่ 10 คะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

เรื่องการศึกษาแหล่งเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสาน นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 23 คน

คะแนนก่อนเรียน				จำนวนนักเรียน ที่ตอบถูก (คน)	คะแนนหลังเรียน				จำนวนนักเรียน ที่ตอบ ถูก (คน)
จำนวนนักเรียนที่ตอบ (คน)					จำนวนนักเรียนที่ตอบ (คน)				
ข้อ	ก	ข	ค		ข้อ	ก	ข	ค	
1	9	11	3	ข้อ ข. 11	1	0	20	3	ข้อ ข. 20
2	3	15	5	ข้อ ข. 15	2	3	19	1	ข้อ ข. 19
3	11	4	8	ข้อ ก. 11	3	11	8	4	ข้อ ก. 11
4	6	8	9	ข้อ ค. 9	4	4	5	14	ข้อ ค. 14

ตารางที่ 10 (ต่อ)

คะแนนก่อนเรียน				จำนวนนักเรียน	คะแนนหลังเรียน				จำนวนนักเรียน
จำนวนนักเรียนที่ตอบ (คน)				ที่ตอบถูก (คน)	จำนวนนักเรียนที่ตอบ (คน)				ที่ตอบถูก (คน)
5	8	6	9	ข้อ ข. 6	5	6	11	6	ข้อ ข. 11
6	7	9	7	ข้อ ค. 7	6	7	6	10	ข้อ ค. 10
7	8	6	9	ข้อ ค. 9	7	5	5	13	ข้อ ค. 13
8	7	6	10	ข้อ ข. 6	8	9	12	2	ข้อ ข. 12
9	7	6	10	ข้อ ก. 7	9	14	5	4	ข้อ ก. 14
10	5	10	8	ข้อ ค. 8	10	5	2	16	ข้อ ค. 16
11	7	8	8	ข้อ ก. 7	11	7	10	6	ข้อ ก. 7
12	8	10	5	ข้อ ก. 8	12	15	5	3	ข้อ ก. 15
13	5	6	12	ข้อ ข. 6	13	6	11	6	ข้อ ข. 11
14	12	7	4	ข้อ ข. 7	14	4	7	12	ข้อ ข. 7
15	4	9	10	ข้อ ก. 4	15	7	9	7	ข้อ ก. 7
16	10	5	8	ข้อ ก. 10	16	15	4	4	ข้อ ก. 15
17	14	7	2	ข้อ ค. 2	17	3	8	12	ข้อ ค. 12
18	7	11	5	ข้อ ค. 5	18	4	2	17	ข้อ ค. 17
19	8	10	5	ข้อ ค. 5	19	2	5	16	ข้อ ค. 16
20	5	9	9	ข้อ ก. 5	20	11	7	5	ข้อ ก. 5
21	7	6	10	ข้อ ค. 10	21	4	3	16	ข้อ ค. 16
22	6	13	4	ข้อ ข. 13	22	2	20	1	ข้อ ข. 20
23	7	10	6	ข้อ ค. 6	23	6	7	10	ข้อ ค. 10
24	6	9	8	ข้อ ก. 6	24	9	3	11	ข้อ ก. 9
25	7	5	11	ข้อ ข. 5	25	6	8	9	ข้อ ข. 8
26	6	9	8	ข้อ ค. 8	26	3	6	14	ข้อ ค. 14
27	11	10	2	ข้อ ค. 2	27	7	5	11	ข้อ ค. 11
28	6	9	8	ข้อ ก. 6	28	9	8	6	ข้อ ก. 9
29	10	10	3	ข้อ ข. 10	29	5	10	8	ข้อ ข. 10
30	4	7	12	ข้อ ค. 12	30	4	2	17	ข้อ ค. 17

• ความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับกิจกรรม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สะท้อนความคิดเห็น และโดยการเขียนเรียงความ รายงาน นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า การเกษตรแบบผสมผสานจะสอน เกี่ยวกับการปลูกผักแบบปลอดสารพิษซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดี ในด้านการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องรู้ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ครอบครัวนักเรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร นักเรียนต้องการเรียนการปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน เพราะการเกษตรทำให้ได้เรียนรู้ในสิ่งที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันและสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพได้ และต้องการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมแบบนี้ เนื่องจาก เข้าใจง่าย เห็นภาพตัวอย่างชัดเจน ได้รับความรู้จากผู้มีประสบการณ์จริง ทำให้นักเรียนเข้าใจง่าย และการเรียนนอกสถานที่เป็นเรื่องที่น่าสนใจ กล้าที่จะปฏิบัติมากกว่าที่เรียนในห้องเรียน เพราะรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนสร้างกิจกรรม โดยที่กิจกรรมนั้นอาจจะเชื่อมโยงกับสถานการณ์ของผู้เรียน หรือเป็นประสบการณ์ในชีวิตประจำวันก็ได้ ซึ่งการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติทำงานจริงๆ นอกจากนี้ นักเรียนทุกคนยังเห็นว่าปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นคนในชุมชนของตนเอง มาสอนในเรื่องการทำเกษตรผสมผสาน ปลูกผักปลอดสารพิษ และเรื่องอื่นๆ เช่น การทำน้ำยาไล่แมลง การทำน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพ แม้กระทั่งการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง โดยเป็นสิ่งที่นักเรียนเคยรับรู้จากการเรียนในห้องเรียนที่มาจากหนังสือ แต่นี่คือประสบการณ์จากชีวิตจริง ทำให้นักเรียนอยากเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนกำหนดงานที่มีความหมายกับผู้เรียนเห็นประโยชน์ เห็นคุณค่า ย่อมทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงาน หรือแม้กระทั่งแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่อื่นๆอีก เพราะอยากมีความรู้ที่ได้จากประสบการณ์จริง อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ๆซึ่งความรู้เหล่านี้ได้มีอยู่ในชุมชนของเราด้วย

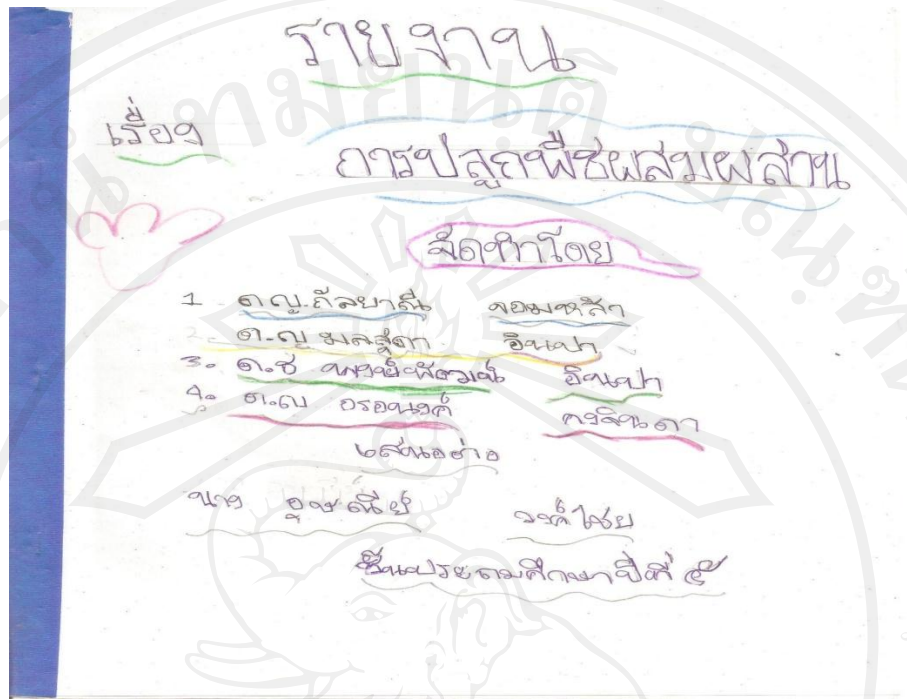
“การทำการเกษตรเป็นงานที่หนัก ไม่อยากไปเรียนเพราะคิดว่าขนาดพ่อแม่เป็นเกษตรกรยังไม่มีฐานะที่ร่ำรวย แต่เมื่อไปเรียนรู้จึงมีความมุ่งมั่นที่จะนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองอย่างไร”

ค.ญ.กัลยาณี จอมหล้า

วันที่ 22 กรกฎาคม 2554

เพราะนักเรียนเห็นว่าปราชญ์ชาวบ้านนอกจากจะมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่น่าเชื่อถือ มีความตั้งใจจริงในการสอนและเป็นตัวอย่างที่น่าเชื่อถือ มีความตั้งใจจริงในการสอนและเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรให้กับผู้เรียน และความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง

ภาพที่ 19 รายงานของนักเรียน

และในขณะที่เรียนรู้ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน จะพบกับการสอนในบรรยากาศที่เป็นกันเอง และเห็นตัวอย่างว่าการทำการเกษตรไม่จำเป็นต้องร่ำรวยแต่เราอยู่อย่างพอเพียง ไม่ต้องไปเสียเงินซื้อข้าวปลาอาหาร แถมเรายังทำเป็นอาชีพได้ ซึ่งความรู้ที่ได้รับเหล่านี้ไม่ได้มีในห้องเรียน นักเรียนพบกับความสำเร็จในการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนกล้าที่จะคิด กล้าที่จะแสดงออก จะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4.2.5.1.2 ด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

ผอ.ยุทธพล พักมงคล ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านผาตูบ ก่อนทำงานวิจัย ผอ.ยุทธพลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เพราะมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมีศักยภาพเพียงพอต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ แต่เมื่อมาทำงานวิจัยมีความคิดเห็นด้วยกับการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เนื่องจากสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ปัจจุบันโรงเรียนได้ดำเนินในเรื่องนี้คือการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น ขอให้ตัวแทนจากชุมชนมาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการใช้สถานที่ในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อที่นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อการนำไปใช้ของนักเรียนในชีวิตประจำวัน และนำไปสู่การประกอบอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนได้ และมีความตระหนักและเห็นความจำเป็นในการ

พัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และใช้ภูมิปัญญา

ครูผู้สอนทั้ง 3 คนมีความรู้ ความเข้าใจในการทำเกษตรผสมผสานมากขึ้นจากการร่วมกันกับนักเรียนสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับมาจัดทำบอร์ดและนำความรู้ที่ได้รับมาสอนนักเรียนทำน้ำปุ๋ยหมักที่โรงเรียน เห็นคุณค่าของการทำการเกษตรโดยการร่วมกันกับนักเรียนปลูกแปลงผักบึงหลังโรงเรียน และมีความตระหนักและเห็นความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และใช้ภูมิปัญญา ประชาชนชาวบ้านในชุมชนมาช่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกิดการประสานงานระหว่างคณะครูและประธานกลุ่มเกษตรผสมผสาน ได้ความรู้พร้อมไปกับนักเรียน จากการไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ ได้ข้อคิดและครูปรับเปลี่ยนวิธีคิด จากเดิมที่เป็นผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้แต่ผู้เดียวจากผู้ให้ความรู้ กลับกลายมาเป็นผู้สนับสนุนซึ่งเกิดจากการเข้าร่วมงานวิจัยในครั้งนี้ หลังจากงานวิจัยได้มีโครงการปลูกผักไร้ดินครูทั้ง 3 คนปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเรียนรู้ตามความต้องการและตามความสนใจของนักเรียนมากขึ้นมีการเช็คความต้องการและความสนใจของนักเรียนในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ ได้แนวคิดใหม่มาใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในโครงการปลูกผักไร้ดินมีการจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ได้ฝึกตนเองเกี่ยวกับการกระตุ้น การจูงใจในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจสามารถวางแผนการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่างๆ

ภาพที่ 20 บอร์ดการเกษตรผสมผสาน

นอกจากนี้นางคุณยุพร แก้วศรีวิสัย ปราชญ์ชาวบ้านที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เกิดความภาคภูมิใจต่อตนเองที่สามารถสอนแก่นักเรียนตั้งใจเรียน มีความรู้ มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานเกษตร คิดว่าเป็นความสำเร็จของกลุ่มเกษตรผสมผสานที่ได้ร่วมให้ความรู้แก่นักเรียน และมีความยินดีและเต็มใจที่จะสอนให้สามารถปฏิบัติได้จริงทั้งนี้นางคุณยุพร ได้สะท้อนความคิดเห็นว่า

“ มีความสุขที่เห็นนักเรียนมีความตั้งใจ สนใจจดจำตอบที่ได้จากพี่และดีใจที่พี่ได้เอาความรู้ที่พี่มีมาถ่ายทอดให้กับนักเรียนซึ่งก็ไม่ใช่ใครที่ไหนก็เป็นลูกหลานของคนในหมู่บ้านเรานี่เอง พวกเขาจะได้นำความรู้ที่พี่ให้เอาไปถ่ายทอดให้กับคนอื่นๆ ต่อไปในอนาคต”

คุณคุณยุพร แก้วศรีวิสัย
วันที่ 18 กรกฎาคม 2554

4.2.5.2 การขยายผลจากการดำเนินงานกลุ่มเกษตรผสมผสาน

เมื่อได้ความรู้แล้วต้องมีการจัดการความรู้เพื่อให้ความรู้ที่ได้รับนั้นไปสู่การนำไปใช้ประโยชน์ เห็นเป็นรูปธรรมจับต้องได้ครูและนักเรียนได้รับประสบการณ์จากการไปศึกษาแหล่งเรียนรู้เกษตรผสมผสาน มาร่วมกันประชุมหารือร่วมกันเพื่อนำความรู้จากกิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ที่ได้รับมาทดลองปฏิบัติ ส่วนที่สำคัญคือการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลองทำการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยครูและประธานกลุ่มเกษตรผสมผสานให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษา และสามารถพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเองที่มีต่อกลุ่มและประโยชน์ของการทำงานร่วมกัน นักเรียนได้แสดงให้เห็นให้ผู้มีส่วนร่วมทุกคนเห็นว่าพวกเขามีศักยภาพ พร้อมทั้งจะเรียนรู้หากการเรียนรู้นั้นมาจากความต้องการของพวกเขา

ภาพที่ 21 แปลงผักบุ้งหลังโรงเรียนที่นักเรียนร่วมกันปลูก

โดยการที่นักเรียนได้เสนอการทำน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพที่ทำมาจากผลไม้ เพื่อจะได้นำกลับไปใช้ที่บ้าน ในการปลูกผักแบบปลอดสารพิษที่ไว้ใช้กินเอง และนักเรียนได้รวมกลุ่มกันทำแปลงผักบุ้งหลังโรงเรียน โดยใช้น้ำปุ๋ยหมักที่พวกเขาผลิตเองและได้รับความรู้ในการทำน้ำปุ๋ยหมักมาจากการจัดกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้ ดังภาพที่ 21 และ 22

ภาพที่ 22 นักเรียนร่วมกันทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

4.2.5.3 การสรุปบทเรียนจากการดูงานกลุ่มเกษตรผสมผสาน

หลังจากการเสร็จสิ้นกิจกรรมโดยมีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ครูทั้ง 3 คน และนักเรียน 23 คนร่วมกันสะท้อนถึงความสำเร็จ และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนดังตารางที่ 11 ทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างการทำงาน และทราบถึงข้อค้นพบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผ่านมาว่าแตกต่างกับหลังจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง ตารางที่ 11 ผลที่พบจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบเดิม	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบใหม่	แนวทางปรับปรุง
กิจกรรมการเรียนรู้ - มีการทบทวนทำซ้ำ เน้นย้ำ น้อย ผู้เรียนมีทักษะในด้าน ต่างๆน้อย	- มีการทบทวนกระบวนการ เรียนรู้อยู่ประจำ ทำให้ผู้เรียน เกิดทักษะต่างๆ ทั้งในด้านการ พูด อ่าน เขียน สรุป คิด วิเคราะห์เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม	-เพิ่มช่วงระยะเวลาการเรียนรู้ที่ เอื้ออำนวยต่อการจัด กระบวนการที่ต่อเนื่องและ เชื่อมโยงกัน
	- ผู้เรียน ได้แสดงศักยภาพและ ความสามารถในการร่วม กิจกรรม	
-ครูเป็นผู้กำหนดกิจกรรมการ เรียนรู้โดยที่นักเรียนมีส่วนร่วม น้อยหรือไม่มีเลย	- ครู นักเรียน และผู้มีส่วน เกี่ยวข้องร่วมกันออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ตามความ ต้องการของผู้เรียน	
- ครูเป็นผู้ให้ความรู้	- ครูเป็นผู้จัดการเรียนรู้ที่ช่วย กระตุ้นให้นักเรียนเรียนรู้ตาม	

ตารางที่ 11 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบเดิม	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบใหม่	แนวทางปรับปรุง
	ความต้องการและตามความ สนใจของผู้เรียน	
- ชุมชนให้ความสำคัญต่อการ จัดการเรียนรู้ของนักเรียนน้อย มาก	- ชุมชนให้ความสำคัญมากขึ้น และมีส่วนร่วมกับโรงเรียน เช่น ปราชญ์ชาวบ้านมาให้	- สร้างให้นักเรียนรู้จักวิธีการ หาความรู้
- การเรียนการสอนมุ่งเน้นให้ นักเรียนได้รับความรู้ / ข้อมูล เอกสาร/รายงานเป็นหลัก - เนื้อหาสาระของการเรียนรู้ เป็นไปตามหลักสูตรของ สถานศึกษา	ความรู้ และให้โอกาสนักเรียน เข้าไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ ในชุมชน - มุ่งเน้นกระบวนการในการ เรียนรู้มากกว่าความรู้ที่ได้รับ -นักเรียนมีประสบการณ์ สามารถนำไปใช้สู่การ เปลี่ยนแปลง- เนื้อหาสาระของ การเรียนรู้มุ่งเน้นการให้ผล ประโยชน์กับนักเรียน และ เป็นไปตามหลักสูตรของ สถานศึกษา	
- นักเรียนมีโอกาสในการแสดง ความคิด การแก้ปัญหาบ่อย	-การเรียนรู้ทำให้นักเรียน ค้นพบปัญหาตลอดจนสามารถ หาวิธีแก้ปัญหาเองได้	

4.2.5.4 การสังเกตพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องหลังจากพัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานเกษตรแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากการสอบถามความคิดเห็น การสัมภาษณ์เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน ครั้งนี้เมื่อนักเรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันทำการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานเกษตรแบบมีส่วนร่วม แล้วนำผลกลับมาร่วมกันถอดบทเรียนกับชุมชน เป็นการร่วมกันประเมินผลในการถอดบทเรียนครั้งนี้ ต่างฝ่ายต่างมีข้อมูลมานำเสนอและบันทึกผลลงในกระดาษ ทั้งนี้เพื่อเป็นสื่อให้สมาชิกร่วมกันถอดบทเรียน ร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆที่ได้รับมา

ตารางที่ 12 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน จำนวน 23 คน

พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน	เกณฑ์การประเมิน (คน)		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน	11	6	6
สนุกสนานในการเรียนรู้	14	5	4
ซักถามอย่างมีเหตุผล	10	6	7
ตอบคำถามอย่างมีเหตุผล	9	6	8
แสดงความคิดเห็น	9	7	7
ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	11	5	7
พอใจในการทำกิจกรรม	14	3	6
ให้ความร่วมมือในกิจกรรม	14	4	5
มีทักษะในการทำงาน	11	5	7
มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	12	5	6

นักเรียน เกิดการเรียนรู้จากกระบวนการต่างๆ เช่น การคิด ฟัง พูด อ่าน เขียน การนำเสนอ ทำให้สามารถสืบค้นแหล่งเรียนรู้เพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาด้วยตัวของนักเรียนเอง สามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปพัฒนาและประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันและกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงและตามความต้องการของนักเรียน สามารถรู้จักคิดวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ดีขึ้น มีการวางแผนในการทำงาน และการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย นักเรียนวางแผนการเรียนรู้ให้เป็นไปตามขั้นตอน รู้ถึงวิธีการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการตั้งคำถาม แล้วค้นหาแหล่งข้อมูล(แหล่งเรียนรู้) สร้างเครื่องมือ เพื่อหาคำตอบ มีการคิดอย่างมีเหตุผล มีความกล้าแสดงออกจากการได้

นำเสนองาน การพูด ถาม-ตอบ จนกระทั่งจดบันทึกเรื่องราว สรุปเป็นความรู้ที่ได้จากการไปศึกษา แหล่งเรียนรู้มา ได้เรียนรู้ในเรื่องของชุมชนตนเอง โดยวิธีการที่หลากหลายทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ รักและภูมิใจในชุมชนของตนเอง และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนงานเกษตรและอาชีพเกษตรกร เข้าใจถึงกระบวนการกลุ่มซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการทำกิจกรรม ซึ่งสมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องมีบทบาทหน้าที่กันทุกคน และในการทำกิจกรรมทุกครั้งจะต้องสลับสับเปลี่ยนหน้าที่กันตลอด ทำให้ได้เข้าใจถึงกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ นักเรียนยังนำความรู้ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมในครั้งนี้กลับไปใช้ที่บ้านและนำความรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษไปปลูกที่บ้าน โดยใช้น้ำปุยที่พวกนักเรียนผลิตเองอีกด้วย

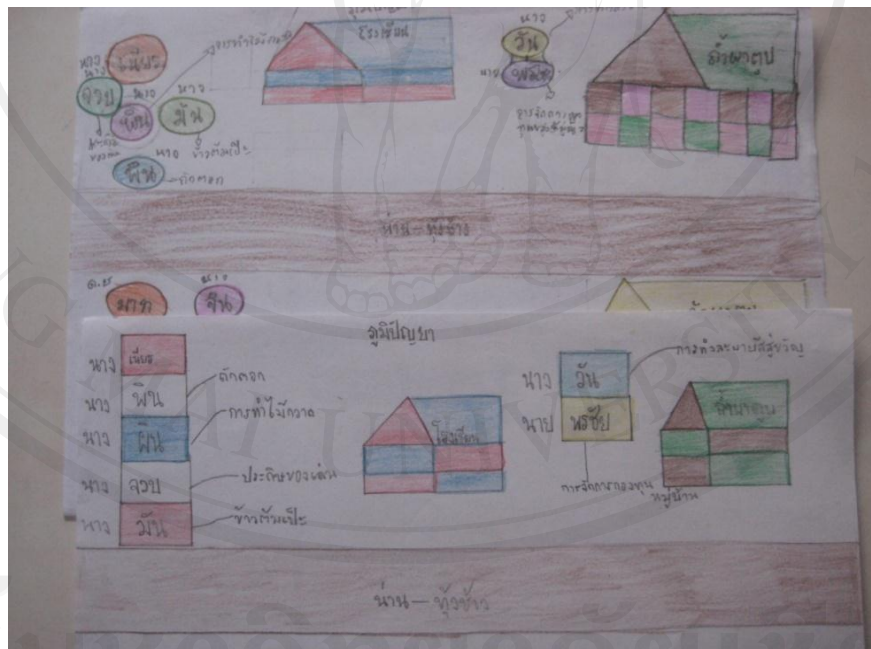
ก. นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเรียนรู้สามารถแยกเป็นประเด็นดังนี้

การจัดการ ปกตินักเรียนจะทำอะไรชอบทำคนเดียว หรืองานเดียวเป็นรายบุคคล และเมื่อเสร็จแล้วจะไม่ให้เพื่อนดู หรือไม่ปรึกษาเพื่อนๆ แต่หลังจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยการทำงานเปลี่ยนไป โดยจะทำงานเป็นกลุ่ม ถ้าทำคนเดียวจะทำงานเสร็จยากและช้า เช่น ร่วมกันตั้งคำถามเพื่อไปเก็บข้อมูล จึงต้องอาศัยเพื่อนในกลุ่มช่วยออกความคิดเห็น ปรึกษากัน จากการสัมภาษณ์ ด.ช.ชัยเชษฐ์ ขอนขาว ด.ช.พงษ์พิพัฒน์ อินปา ด.ช.ธนวัฒน์ เรือนอิน

ความรู้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา ประวัติของกลุ่มเกษตรผสมผสาน การปลูกผักปลอดสารพิษ ตั้งแต่การเพาะเมล็ด การปลูก การดูแลรักษาแปลงปลูก และการทำน้ำปุยหมักชีวภาพ และวิธีการทำและการนำไปใช้น้ำยาไล่แมลง จากการสัมภาษณ์ ด.ช.เอกฤทธิ์ เมืองคำ ด.ญ.อรอนงค์ คงจินดา ด.ช.ทนนชัย โมราพิง ด.ช.พงษ์ศกร ดิอินแก้ว ด.ช.กิตติพงษ์ หิรัญมณีกุล ด.ช.สุวิษญ์ ก้อนคำลือ

ทักษะ การพูด/ซักถาม/นำเสนอ/คิดวิเคราะห์ จากเดิมนักเรียนไม่ค่อยชอบพูดคุยและไม่กล้าแสดงออก แต่เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีความกล้าที่จะออกมาพูดหน้าชั้น กล้าที่จะซักถามปราชญ์ชาวบ้านเมื่อไม่เข้าใจหรือมีข้อสงสัย การเก็บข้อมูลจากกลุ่มเกษตรผสมผสานต้องเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูล นักเรียนจึงต้องพูด ซักถามสนทนากับปราชญ์ชาวบ้าน และเมื่อก่อนจะไม่กล้าแสดงออกในชั้นเรียน แต่เมื่อเพื่อนและครูให้โอกาสจะกลายเป็นคนนำเสนอหน้าชั้นตลอด และเป็นตัวแทนกลุ่มอยู่เสมอ พูดคุยกับครูมากขึ้น เนื่องจากการจัดกิจกรรมในครั้งนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนดีขึ้น นักเรียนจึงกล้าแสดงออกเพราะเมื่อก่อนเวลาเรียนบรรยากาศใน

ห้องเรียนจะเคร่งเครียด นักเรียนไม่กล้าซักถาม แต่หลังจากผ่านกระบวนการวิจัยนักเรียนมีความกล้าที่จะพูดคุยกับครูมากขึ้น ปรับเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ เมื่อก่อนจะคอยฟังแต่คำสั่งครู ว่าครูสั่งให้ทำอะไร แต่ตอนนี้จะสามารถคิดชิ้นงานขึ้นเองแล้วเสนอครู เช่นเมื่อเสร็จจากการไปเก็บข้อมูลจะขออนุญาตครูวาดภาพประกอบรายงานด้วย และมีการวางแผนในการทำงาน เช่นการจัดทำแผนกิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้เกษตรผสมผสาน เพื่อให้ทราบถึงบทบาทหน้า และปฏิบัติตามแผนกิจกรรมที่ได้เตรียมไว้ และเตรียมคำถามที่จะไปเก็บข้อมูล มีการแบ่งข้อคำถามว่าใครจะถามข้อไหน ใครจะเป็นคนจดคำตอบ และใครเป็นคนรวบรวมข้อมูล โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน จากการสัมภาษณ์ ค.ญ.ชลธิชา สุริยะสาร ค.ญ.ชลธิชา ขวัญตา ค.ญ.กฤษณา ศรีขวา ค.ช.อภิสิทธิ์ ณะรส ค.ช.โกมินทร์ เฟื่องผล ค.ญ.มลสุดา อินปา ค.ญ.กัลยาณี จอมหล้า ค.ช.วิษุกร อินปา ค.ช.ประสิทธิ์ สมศรี ค.ญ.กฤษณี ศรีขวา ค.ญ.ฐิติมา คนจอน ค.ญ.รัชดาภรณ์ ภูแฮมโชติ ค.ญ.วิญญารัตน์ จันทร์อุด ค.ช.ณัฐคนัย มอลสังข์)

ภาพที่ 23 แผนผังแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนร่วมกันทำ

นักเรียนมีการเรียนรู้ว่าในชุมชนมีแหล่งเรียนรู้อะไรบ้าง จนสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้คือแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

ภาพที่ 24 นักเรียนร่วมกันทำแผนผังแหล่งเรียนรู้

ดังภาพที่ 24 นอกจากนี้นักเรียนยังมีการจัดการในการทำงานเป็นกลุ่ม แบ่งหน้าที่ บทบาทของแต่ละคน และนักเรียนมีความกล้าแสดงออกในการนำเสนอหน้าชั้น

ข. คุณคุณยุพร แก้วศรีวิสัย ปราชญ์ชาวบ้าน ได้สะท้อนความรู้ที่คิดว่าเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีความเสียสละทั้งเวลา และสถานที่ที่จะฝึกอบรม มีความกล้าในการถ่ายทอดความรู้เพิ่มมากขึ้นจากเดิม มีความพยายามที่จะพัฒนาตนเองให้มากขึ้นเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้ และยังพบว่าตนเองมีความรู้กว้างขึ้น รู้สึกว่าเป็นเวลาที่มีค่าที่ได้รับประสบการณ์ใหม่ สนใจที่จะไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้อื่นนอกเหนือจากชุมชนของตนเอง เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้กับนักเรียน มีความสุขที่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนในชุมชนของตนเอง ทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อนักเรียน เกิดการเรียนรู้ได้ดีด้วยการปฏิบัติจริง ทำให้นักเรียนมีคุณภาพเป็นคนดี และอยากให้นักเรียนในช่วงชั้นอื่นๆ เข้ามาศึกษาจากแหล่งเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสานในรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะนี้ด้วย ทำให้ชุมชนเกิดความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับทางโรงเรียน เนื่องจากมีบุคลากรในชุมชนมาช่วยสอน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะโรงเรียนเป็นของชุมชน ทุกคนจึงมาช่วยกันคิด ช่วยกันทำ

ภาพที่ 25 ประชาชนชาวบ้านสอนนักเรียน

ก. ผู้ปกครอง ของนักเรียนชั้นป. 4 – 6 จำนวน 12 คน เห็นด้วยและเชื่อว่าการเรียน โดยการมีส่วนร่วมกับกลุ่มจะส่งผลดีต่อตัวนักเรียน ทั้งด้านความรู้ การได้ปฏิบัติจริงและฝึกความรับผิดชอบ ตลอดจนได้เรียนรู้ถึงการประกอบอาชีพสุจริตเพื่อเป็นพื้นฐานชีวิตของเด็กในอนาคต และเห็นว่า การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมยังส่งผลดีต่อทุกฝ่าย ทั้ง โรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เห็นควรให้ดำเนินกิจกรรมนี้ต่อไป และควรนำไปใช้กับชั้นเรียนอื่นๆบ้าง เพราะนอกจากจะได้รับ ทั้งด้านความรู้ การได้ปฏิบัติจริงและฝึกความรับผิดชอบจากการที่เห็นบุตรหลานของตนเองนำพันธุ์ ผักไปปลูกที่บ้านและยังใช้น้ำปุ๋ยหมักที่ผลิตเองมาเป็นปุ๋ย นักเรียนบางคนนำผักนึ่งที่พวกนักเรียน ปลูกที่โรงเรียนนำกลับไปประกอบอาหารที่บ้าน ดังตัวอย่างการให้สัมภาษณ์ของผู้ปกครองท่าน หนึ่งดังนี้

“ดีใจที่เห็นลูก หลานของตนเองมีความตั้งใจที่จะปลูกผักกินเอง พอดกเย็น มาเห็นเด็กๆ นำเมล็ดผักมาปลูกที่บ้าน ตั้งหน้าตั้งตาปลูกกันอย่างจริงจัง และดูแลแปลงด้วยการรดน้ำแต่ก็มีอุปสรรคบ้าง เช่น ใก้มาเขี่ยพวกเขาก็ ช่วยกันทำรั้วกัน”

ผู้ปกครองของค.ญ. มลสุดา อินปา

วันที่ 26 สิงหาคม 2554

ภาพที่ 26 แปลงปลูกผักที่บ้านของด.ช.พงษ์พิพัฒน์ อินป่าร่วมปลูกกับเพื่อนๆ ที่บ้าน

ง. ว่าที่ร้อยตรียุทธพล พักมงคล ผู้อำนวยการโรงเรียน ได้สะท้อนทัศนะว่าจากเดิมที่เป็นนักวิชาการ เห็นความสำคัญของงานวิชาการและมุ่งเน้นการพัฒนางานวิชาการ แต่เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนรู้แล้ว มีวิสัยทัศน์กว้างขึ้น ให้การสนับสนุนและส่งเสริมอำนวยความสะดวกในการออกไปศึกษานอกสถานที่ด้วยดี ในการมีส่วนร่วม ปรับเปลี่ยนเป็นนักคิด เป็นผู้นำทางความคิด เป็นผู้ดำเนินการประชุมผู้ปกครอง สามารถคิดวิเคราะห์และแปลงแนวคิดให้เป็นการปฏิบัติได้ จากการร่วมกิจกรรมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรจนกระทั่งนำไปสู่กิจกรรมการปลูกพืชไร่นานักเรียน สามารถนำแนวคิดและนำครูสู่การปฏิบัติและสามารถทำตามที่ได้

ภาพที่ 27 ผอ.ยุทธพลและครูพิสมัยแนะนำผลงานของนักเรียนที่ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้

ผอ. ยุทธพลและครูพิสมัย มีความรู้ความเข้าใจถึงการทำการเกษตรผสมผสาน โดยการรวบรวมความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้แก่ผู้ปกครองนักเรียน

ภาพที่ 28 ผอ. ยุทธพลเป็นตัวแทนที่วิจัยหลักดำเนินการประชุมผู้ปกครอง

ผอ. ยุทธพลเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นผู้นำในการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองนักเรียน ในการจัดกิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ภาพที่ 29 ผอ.ยุทธพลร่วมวางแผนกับผู้ปกครองนักเรียนในการทำโครงแปลงปลูกผักแบบไร้ดิน

จ . ครู เป็นบุคคลที่สำคัญต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้ที่จะต้องขับเคลื่อนการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งการพัฒนาในครั้งนี้ได้ช่วยพัฒนาครูผู้สอนได้ทุกด้านด้วยกิจกรรมต่างๆ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องมีทักษะและไหวพริบของครู จึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองโดยศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เทคนิค วิธีการใหม่ๆ มาเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ไม่ให้ผู้เรียนและผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความตึงเครียด ครูต้องปรับเปลี่ยนตนเองเป็นคนที่มีความสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีความรู้รอบด้าน ทำให้ครูผู้สอนมีโอกาสได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านมา

ครูอุษณีย์ วงศ์ไชย สะท้อนความคิดเห็นว่าจากเดิมที่เป็นผู้ให้ความรู้หรือผู้สอน เป็นผู้สอนเอาตัวเองเป็นตัวตั้งไม่เปิดกว้าง ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือรับฟังความต้องการของนักเรียนแต่เมื่อมาทำงานวิจัยทำให้ได้ฝึกตนเองเกี่ยวกับการพูด สนทนา กระตุ้นเพราะครูอุษณีย์เห็นถึงแนวทางในการแก้ปัญหาที่จะสามารถทำให้ผู้เรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มาจากความต้องการของนักเรียน โดยที่ครูต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของตนเองอยู่ตลอดเวลา ต้อง

วางแผนงาน หากความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ มีความอดทนที่ต้องมีหน้าที่เพิ่มขึ้น แต่เต็มใจและภาคภูมิใจ เมื่อได้เห็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ครั้งนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวเอง และนักเรียน

การใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ เดิมครูให้ความสำคัญกับหลักสูตรและหนังสือเรียน แต่เมื่อหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ครูเห็นถึงสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปจากเดิม นั่นก็คือสื่อหรือแหล่งเรียนรู้รอบตัวนักเรียนที่มีอยู่ในชุมชน สามารถใช้จัดการเรียนการสอนในวิถีชีวิตของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ปรับวิธีการเรียนการสอนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการคิดกิจกรรมที่จะเรียนรู้ นักเรียนเรียนกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น เนื่องจากบทบาทของครูได้เปลี่ยนไปเป็นผู้คอยกระตุ้น ชี้แนะ ให้คำปรึกษา

ภาพที่ 30 ครูอุษณีย์แนะนำแนวทางการเขียนรายงานให้กับนักเรียน

ภาพที่ 31 ครูอุษณีย์และนักเรียนสรุปองค์ความรู้ด้วยวิธีทำบอร์ดการเกษตรผสมผสาน

ครูจันทรา ดนะทิพย์ ได้เล่าถึงความประทับใจว่า ได้รู้จักนิสัย ความตั้งใจและความสามารถที่หลากหลายของนักเรียนมากขึ้น ได้ความรู้ไปพร้อมๆกับนักเรียน เมื่อได้ทำกิจกรรม ได้ข้อคิด ได้ประสบการณ์ มีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักและเห็นความจำเป็นและประโยชน์เกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียน ในการจัดการศึกษา และใช้ภูมิปัญญาในชุมชนมาช่วยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เห็นว่าชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนเป็นอย่างมาก เข้าใจถึงการเกษตรแบบผสมผสานสามารถนำความรู้ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมมาร่วมทำกับนักเรียนที่โรงเรียน เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ปลูกผักไร้ดิน ที่ครูพิสมัย ครูจันทรา และครูอุษณีย์ร่วมกันทำ โดยครั้งนี้ได้นำความรู้จากการทำกิจกรรมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรมาพัฒนาการเรียนการสอนจนได้กิจกรรมการเรียนรู้ปลูกผักไร้ดิน และยังได้นำน้ำปุ๋ยหมักของนักเรียนมาเพาะปลูกผักแบบไร้ดิน และเพิ่มจำนวนนักเรียนในการทำกิจกรรมครั้งนี้ จากเดิมเป็นเพียงแก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 เพิ่มช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 อีกด้วย

ภาพที่ 32 ครูจันทราและนักเรียนนำความรู้ที่ได้รับมาช่วยกันทำน้ำปวยหมัก

ภาพที่ 33 ครูจันทราสอนนักเรียนเพาะเมล็ดปลูกผักไร้ดิน

ครูพิสมัย จิตตะ ได้สะท้อนความรู้สึกว่าก่อนทำงานวิจัยครูไม่ค่อยมีโอกาสเขียนเขียนหรือพูดคุยกับผู้ปกครองมากนัก เมื่อทำงานวิจัยได้มีโอกาส เขียนเขียน เก็บข้อมูลจากนักเรียน ทำให้เกิด

ความสัมพันธ์ที่ดีมากกว่าเดิมจากที่เคยเห็นนักเรียนเพียงด้านเดียว แต่เมื่อมาร่วมงานวิจัยได้เห็นอีกด้านของเด็กที่ไม่รู้ ไม่คิดว่าจะมี เช่น ตอนเยี่ยมชมแปลงผักบ้านนักเรียน ด.ช.พงษ์พิพัฒน์ อินปา ที่อยู่ในโรงเรียนไม่ค่อยตั้งใจเรียน แต่พอไปเยี่ยมบ้านกลับเห็นนั่งทำการบ้านร่วมกับเพื่อนๆ ในชั้นเดียวกัน และยังทำผักคอกบึ่งซึ่งเป็นผักบึ่งที่ได้จากการแปลงปลูกผักหลังโรงเรียน มาทำให้ครูและเพื่อนๆ กินอีกด้วย (ภาพที่ 35) เกิดความเป็นกันเอง ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เกิดจากความเป็นกันเองของครู นักเรียนมีความรู้สึกรักอยากเรียน เรียนอย่างมีความสุข ครูเป็นที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน

ภาพที่ 34 ครูพิสมัยไปเยี่ยมชมแปลงผักบ้านนักเรียนและแวะพูดคุยสนทนากับนักเรียน

ภาพที่ 35 นักเรียนช่วยกันทำผักผักบุงที่ได้จากการปลูกที่แปลงผักหลังโรงเรียน

ค. ประชานกลุ่มเกษตรผสมผสาน มีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่ดีขึ้น นำเอาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาเชื่อมโยงกับชุมชนในการดำเนินงานให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เกิดเครือข่ายในการทำงาน มีการประสานสัมพันธ์กับชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน ช่วยกันเสริมสร้างมิตรภาพการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี มีการสืบค้น ค้นคว้าแหล่งวิชาการที่เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และผลจากการจัดกิจกรรมครั้งนี้ส่งความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนที่นักเรียนเป็นพลังของชุมชนในการพัฒนาต่อไป

4.3 ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนบ้านผาตูปและชุมชน

4.3.1 ผู้เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

4.3.1.1 ผู้วิจัยในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัย การพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วม ได้ร่วมทำหน้าที่เป็นทีมวิจัยหลัก ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนบ้านผาตูป เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน โดยผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วม โดยทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในที่ประชุม โดยเป็นผู้ตั้งประเด็นคำถาม และเสนอความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการ

แลกเปลี่ยนร่วมกัน รวมทั้งประสานงานกับส่วนต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนบ้านผาตูบ

4.3.1.2 ทีมวิจัยหลักคือ ผู้อำนวยการ โรงเรียนและครูผู้สอนทั้ง 3 คนต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ตั้งแต่เริ่มต้นการทำกิจกรรม มีการวางแผนในการปฏิบัติงานร่วมกัน และการให้ครูมีส่วนร่วมในการนำเสนอความคิดเห็น การลงมือปฏิบัติ และร่วมสรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในครั้งนี้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นไปในทิศทางที่ดี

4.3.2 การวางแผนกิจกรรม

จากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนและกิจกรรมหลายอย่างดังนั้นทีมวิจัยหลักจะต้องมีการวางแผนปฏิบัติงานร่วมกันทุกครั้ง คือแผนปฏิบัติงานกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสาน และแผนกิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสานที่มาจากความคิดในการวางแผนงานของครู และนักเรียนเพื่อให้ทราบบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลตั้งแต่การนำเสนอความคิด การร่วมกันคิดวางแผนการทำกิจกรรม เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

4.3.3 การลงมือปฏิบัติจริง

เนื่องจากผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนทั้ง 3 คน ต้องการเห็นการเรียนการสอนที่มาจากความต้องการของนักเรียน และการเรียนการสอนมีการพัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ โดยการปฏิบัติจริงในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วม โดยการไปศึกษาจากสถานที่จริงที่มีอยู่ในชุมชน และการทำน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนเมื่อเข้าสู่กระบวนการวิจัย ได้มีการปฏิบัติและเกิดการศึกษาเรียนรู้ การนำเสนอข้อมูลการจัดประชุม การจดบันทึกข้อมูล สิ่งเหล่านี้ล้วนได้จากการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เกิดการพัฒนาตามศักยภาพของตนเอง

นักเรียนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตร โดยที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ ศึกษาค้นคว้าและร่วมทำกิจกรรม และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง นำเสนอแหล่งเรียนรู้ต่างๆที่มีอยู่ในชุมชนและร่วมกันอภิปรายเลือกประเด็นที่ต้องการเรียนรู้คือกลุ่มเกษตรผสมผสานที่มาจากความสนใจและความต้องการของนักเรียน และเสนอวิธีการประเมินตนเองโดยการรวบรวมความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้กลุ่มเกษตรผสมผสานด้วยวิธีการทำรายงาน

ประธานกลุ่มเกษตรผสมผสานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อ
 อยากรให้นักเรียนของโรงเรียนบ้านผาตูป มีความรู้ความเข้าใจเห็นความสำคัญในการทำการเกษตร
 ผสมผสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง และอยากให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับนำกลับไป
 ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นประธานกลุ่มเกษตรผสมผสานเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ วางแผนกิจกรรม
 ศึกษาแหล่งเรียนรู้เกษตรผสมผสาน การปฏิบัติโดยการเป็นปราชญ์ชาวบ้านผู้ที่ให้ความรู้แก่นักเรียน
 ในเรื่องการทำการเกษตรผสมผสาน

4.3.4 การคิดกิจกรรมต่อยอดจากฐานกิจกรรมเดิม

ครูและนักเรียนเมื่อได้ปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการต่างๆ ที่ได้วางแผนไว้ทำให้ได้รับ
 ประสบการณ์ ได้แนวคิด มีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักและเห็นถึงความจำเป็นและ
 ประโยชน์จากการไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ เข้าใจถึงการเกษตรผสมผสาน สามารถพัฒนาความรู้ที่
 ได้รับนำมาทำร่วมกับนักเรียนที่โรงเรียนเช่น การทำกิจกรรมน้ำปุ๋ยหมักใช้เอง การปลูกผักบุงที่
 บริเวณหลังโรงเรียนเพื่อใช้ประกอบอาหาร การปลูกผักแบบไร้ดิน สามารถนำความรู้ที่ได้รับไป
 ปรับใช้กับการปลูกพืชผักที่บ้านได้

4.4 การเรียนรู้และความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของหัวหน้าโครงการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมทั้งผู้วิจัย และทีมวิจัย รวมทั้งบุคคลที่
 เกี่ยวข้องในชุมชน ได้ทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน ผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการสร้าง
 กระบวนการเรียนรู้โดย ทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในที่ประชุม โดยการ
 ตั้งคำถาม และเสนอความคิดเห็นได้ รวมทั้งประสานงานกับส่วนต่างๆเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของ
 นักเรียนในชุมชนขึ้น

4.4.1 วิธีคิด แม้ว่าช่วงแรกจะมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมไว้อย่างชัดเจน แต่ในช่วง
 ดำเนินการพบว่าบางคนไม่มีฐานความรู้มาก่อน จึงไม่มีทักษะในการทำงานตามบทบาทของตน แต่
 เมื่อได้ทำงานวิจัยแล้วจึงเกิดการเรียนรู้ที่จะรู้จักตนเองอย่างรอบด้าน ว่ามีจุดเด่นที่จะต้องส่งเสริม
 และเรียนรู้จุดด้อยที่ต้องพัฒนาปรับปรุงแก้ไข เรียนรู้ที่จะทำงานและพัฒนาความสัมพันธ์ร่วมกับ
 ผู้อื่นอย่างจริงจัง ด้วยการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผลประโยชน์ที่
 เกิดขึ้นทุกฝ่าย โรงเรียนสามารถสำเร็จจุดมุ่งหมายในการพัฒนาการศึกษา ผู้เรียนได้รับความรู้จาก
 ประสบการณ์จริง ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านได้รับความภาคภูมิใจในตนเอง ชอบที่เข้าไปมีส่วนร่วม
 ในกลุ่ม เกิดการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน การทำงานเป็นทีม มีความเข้าใจกันในการทำงานมากขึ้นรู้จัก
 การปรับตัวให้เข้ากันได้ ยอมรับข้อจำกัดขีดความสามารถของแต่ละคนที่ไม่เท่ากัน เกิดความ
 ยึดหยุ่นในการทำงานมากขึ้น มีความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกัน มีการดำเนินงานร่วมกัน ร่วมคิด

ร่วมทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหา และร่วมกันรับผิดชอบกับสิ่งที่เกิดขึ้น จึงทำให้การทำงานที่ถึงแม้จะเหนื่อยเหนื่อยแต่เต็มไปด้วยความสุข

4.4.2 ทักษะการพูด / การนำเสนอ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาโดยการปฏิบัติจริง สามารถนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของ ตัวเองได้อย่างดี ได้ค้นพบตัวตนของตัวเอง ค้นพบศักยภาพที่มีอยู่ของตัวเองจากเดิมเป็นคนที่ไม่เก่ง นำเสนอไม่เป็น ไม่กล้าที่จะนำเสนอ ไม่มีความมั่นใจในตนเองแต่เมื่อเข้าสู่กระบวนการงานวิจัยได้มีการปฏิบัติจริงและเกิดการศึกษาเรียนรู้การนำเสนอข้อมูล การจัดการกระบวนการประชุม การจัดบันทึกข้อมูลสิ่งเหล่านี้ล้วนได้จากงานวิจัย ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้น กล้านำเสนอ กล้าพูด จัดความคิดได้เป็นระบบมากขึ้น มีความมั่นใจ ทำให้เห็นคุณค่า ของตัวเอง กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง

4.4.3 การเข้าถึงชุมชน จาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำให้คนในชุมชนตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกันมากขึ้นและมีความเข้าใจในเรื่องของงานวิจัย ทำให้ชุมชนมีการตอบรับเป็นอย่างดีในด้านของการให้ข้อมูลจากการที่ได้ไปสัมภาษณ์หรือเก็บข้อมูลหรือการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ประชาชนชาวบ้านมีการร่วมกันตั้งคำถาม ตั้งโจทย์วิจัย การวางแผน เพื่อค้นหาคำตอบที่เป็นระบบมากขึ้น เชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยแท้จริง โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยชุมชน สู่การพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบขึ้น